

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce
**PRÁVNÍ ÚPRAVA A PREVENCE PRŮMYSLOVÝCH
HAVÁRIÍ**

Veronika Vlčková

PLZEŇ

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právní úprava a prevence průmyslových havárií“ zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Plzni dne

.....
podpis autora (jméno a příjmení)

Poděkování

Úvodem bych velmi ráda poděkovala vedoucímu mé práce panu doc. JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D. za jeho přínosné odborné vedení a za jeho vstřícný přístup.

Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině, sestře Lucii a především rodičům, kteří dokázali vytvořit vynikající podmínky pro mé úspěšné studium, za jejich důvěru, za pomoc a lásku, se kterou mě směřovali a formovali. Všem mým přátelům, kteří mě podporovali, patří rovněž velké díky.

Závěrem bych nechtěla v poděkování opomenout své profesory, kteří ve mně povzbudili zájem o celý široký právní obor a kteří se stali mými průvodci na nelehké, ale zajímavé cestě, jejímž dalším milníkem je i tato práce.

Klíčová slova

Průmyslová havárie, prevence, chemické látky, směrnice Seveso, zákon o prevenci závažných havárií, životní prostředí, ekologická újma, krizové řízení

Key words

Industrial accidents, prevention, chemical substances, Seveso Directive, Major Accident Prevention Act, Environment, ecological harm, crisis management

Obsah

Klíčová slova
Seznam použitých zkratk
Úvod.....	1
1 Definice vybraných pojmů	3
1.1 Vymezení pojmů havárie	3
1.2 Vymezení pojmu prevence	5
1.2.1 Havarijní připravenost.....	5
1.2.2 Havarijní plán.....	5
1.3 Ostatní pojmy dle zákona č. 224/2015 Sb.	6
1.3.1 Objekt.....	6
1.3.2 Zařízení	6
1.3.3 Provozovatel.....	6
1.3.4 Nebezpečná látka	7
1.3.5 Domino efekt.....	7
2 Právní úprava prevence havárií a eliminace jejich důsledků na mezinárodní úrovni.....	8
2.1 Dopady havarijních událostí na vývoj legislativy	8
2.2 Řešení průmyslových havárií v rámci mezinárodního práva veřejného. 13	
2.3 Průmyslové havárie v rámci práva Evropské unie	15
2.3.1 Seveso I	16
2.3.2 Seveso II.....	18
2.3.3 Seveso III	21
2.4 Orgány a prostředky zajišťující realizaci směrnice Rady 2012/18/EU ..	22
3 Ústavní základy ochrany životního prostředí, života a zdraví před následky průmyslových havárií	24
4 Historický exkurz do legislativy průmyslových havárií ČR	26
4.1 Zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií	26
4.2 Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií	28
5 Platná právní úprava prevence průmyslových havárií	38
5.1 Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií	38
5.2 Výkon státní správy	54
6 Speciální právní nástroje pro řešení průmyslových havárií.....	57
6.1 Krizové plánování a řízení.....	57
6.2 Integrovaný záchranný systém	59
6.2.1 Hasičský záchranný sbor (HZS).....	60
6.2.2 Zdravotnická záchranná služba (ZZS)	61
6.2.3 Policie České republiky (PČR)	62

7	Právní úprava průmyslových havárií při ochraně dalších jednotlivých složek životního prostředí.....	63
7.1	Průmyslové havárie v režimu vodního zákona.....	63
7.2	Průmyslové havárie v režimu zákona o ochraně ovzduší.....	65
7.3	Průmyslové havárie v režimu zákona o nakládání s těžebním odpadem.....	66
8	Ekologická újma v rovině průmyslových havárií	70
	Závěr.....	72
	Resumé	76
	Seznam použité literatury	77
	Seznam příloh	82

Seznam použitých zkratk

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

MV – Ministerstvo vnitra

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

OSN – Organizace spojených národů

WHO - Světová zdravotnická organizace

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

EU – Evropská unie

ES – Evropské společenství

EEC - Evropské hospodářské společenství

PZH – Zákon o prevenci závažných havárií

IZS – Integrovaný záchranný systém

ZZS – Zdravotnická záchranná služba

PČR – Policie České republiky

VÚBP - Výzkumný ústav bezpečnosti práce

NCHL – Nebezpečné chemické látky

Úvod

Zachování zdravého, čistého a vyváženého životního prostředí, s poukazem na udržitelný rozvoj v mnoha oblastech lidské činnosti, je jedním z elementárních předpokladů pro příznivý vývoj a samotný život lidského pokolení v rámci naší planety. Zvláště v posledních třech desetiletích je ochrana životního prostředí skloňována snad ve všech možných pádech. Zcela patrné je to pak především v kontrastu konfliktu mezi pochopením evidentní nepříznivé skutečnosti stále se zhoršující ekologické situace oproti snahám o udržení stávající životní úrovně, na kterou si zejména obyvatelstvo vyspělých států zvyklo. Neboť právě neustálý růst lidské populace a rozvoj jejích činností jde ruku v ruce s růstem činnosti průmyslové, která se až dosud jeví jako nezbytná k zajištění kvalitní životní úrovně, zejména s ohledem na energetický průmysl, chemický průmysl, nebo kupř. průmysl automobilový. Za účelem uspokojování těchto nároků dochází k neustálému vývoji nových technologií, nových postupů a zefektivňování výrobních procesů, k čemuž velmi často dopomáhá právě dramatický rozvoj ve využívání chemických látek a jejich směsí. Je tedy víc než evidentní, že průmyslová činnost představuje kromě pozitivních dopadů, jako je technický pokrok či kupříkladu vzestup životní úrovně, také celou řadu negativních faktorů, mezi které patří nejen dlouhodobé znečišťování životního prostředí související už se samotným charakterem průmyslové výroby, ale také nežádoucí úniky chemických látek z technologických procesů při havarijních situacích.

Průmyslové havárie a úniky nebezpečných látek ohrožujících životní prostředí, zdraví lidí i zvířat provázejí lidstvo od samého počátku celého procesu industrializace. K takovým průmyslovým haváriím sice statisticky dochází poměrně zřídka, ovšem již svou podstatou mají tak rozsáhlé a výrazně negativní dopady na zdraví a životy lidí, životní prostředí a majetek, že nelze o jejich výrazném vlivu a fatálních následcích pochybovat. Zásluhou změn, které přinesla především průmyslová revoluce, došlo přirozenou cestou k výraznému posunu v oblasti organizace práce, nástupu strojové výroby a používání stále širšího spektra vstupních surovin, včetně nebezpečných a zdraví ohrožujících látek. Negativní důsledky, které však tento vývoj přinesl, znamenají také neustále se zvyšující požadavky kladené nejen na člověka, ale především na přírodu, potažmo na celé životní prostředí.

Právě pro životní prostředí představuje taková havárie především razantní zasažení živých organismů, což může mít horší důsledky, než dlouhodobá zátěž běžnou průmyslovou činností. Není tedy v primárním zájmu současné společnosti samotné omezování průmyslové činnosti jako takové, ale zájmem je snaha především omezit rizika z ní vyplývající a zajistit všechny možné efektivní prostředky v rámci úsilí o zajištění řešení a likvidaci případných následků.

Cílem této mé práce je tedy vytvořit ucelený obraz vývoje legislativních opatření prevence závažných průmyslových havárií a řešení jejich následků a zhodnocení současné podoby legislativy, její přehlednosti a efektivity. V počátku samotné práce bude vysvětlena důležitá terminologie, která nás bude doprovázet v průběhu textu, v rámci jednotlivých navazujících kapitol.

V následných kapitolách bude věnován prostor původu prvotních legislativních úprav, s přihlédnutím k vybraným závažným haváriím v minulosti, které se svými následky a dopady zapsaly neblaze do historie a které se staly tím rozhodujícím impulsem pro právní úpravu na mezinárodní, respektive unijní úrovni, dále pak bude prostor věnován rozboru následného chronologického vývoje právních norem až po současnost. Následovat je budou kapitoly pojednávající o vývoji právní úpravy na české vnitrostátní úrovni se zaměřením na komparaci obsahu jednotlivých historických zákonů o závažných haváriích se současnou platnou úpravou. Samostatná kapitola bude pak věnována zákonům upravující institut krizového řízení a jednotlivým složkám Integrovaného záchranného systému, coby právním nástrojům zajišťující řešení mimořádných havarijních situací. V posledních kapitolách nahlédneme do předpisů věnujícími se zdrojům znečištění životního prostředí, které mají vlastní zákonnou úpravu, jmenovitě úpravy průmyslových havárií v režimu vodního zákona, zákona o ochraně ovzduší a zákona o nakládání s těžebním odpadem. Poslední kapitola práce bude pojednávat o ekologické újmě v souvislosti s průmyslovými haváriemi.

1 Definice vybraných pojmů

1.1 Vymezení pojmů havárie

Samotným úvodem si můžeme vysvětlit, co v problematice práva životního prostředí znamená pojem havárie, a jak k němu právně přistupovat. Tento pojem ovšem nedisponuje jednotnou ani obecnou zákonnou definicí a zároveň se však jedná o pojem ve svém významu velice široký. Nicméně, i tak lze obecně daný pojem popsati jako nečekanou, nebezpečnou událost, jejíž účinky a dopady jsou zpravidla ničivé, rozsáhlé a vznikají v důsledku lidského či přírodního faktoru, popřípadě kombinací více faktorů. Nejruznější definice **havárie**, ač s různými přívlastky (průmyslová, závažná, radiační atd.), můžeme nalézt v právní úpravě jak mezinárodní, unijní, tak i vnitrostátní. Je tedy nutné na tento pojem nahlížet dle jednotlivých režimů těchto zákonných úprav.

Například dle Úmluvy o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států,¹ je havárie definována jako „*událost vzniklá následkem nekontrolovaného vývoje během jakékoli činnosti spojené s nebezpečnými látkami v zařízení*“ (např. při jejich výrobě, používání, skladování, manipulaci nebo zneškodňování, nebo při jejich dopravě).²

Dále třeba unijní direktiva SEVESO II³ definuje závažnou havárii následujícím způsobem: „*Událost jako je velká emise, požár nebo výbuch vyplývající z neregulovaného vývoje v průběhu provozu jakéhokoli zařízení, na které se vztahuje tato směrnice, jež vede k vážnému nebezpečí pro lidské zdraví nebo pro životní prostředí, zprostředkovanému nebo zpožděnému, uvnitř nebo mimo závod a zahrnuje jednu nebo více nebezpečných látek*“.⁴

Česká právní úprava však kromě norem vyplývajících z mezinárodních a evropských pramenů práv pracuje s vnitrostátními zvláštními úpravami,

¹ Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států, č. 58/2002 Sb. m. s.

² Srov. čl. 1 odst. a) Úmluvy o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států, č. 58/2002 Sb. m. s.).

³ Směrnice Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek.)

⁴ Čl. 3 odst. 5. Směrnice Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek

tedy konkrétně se zákonem o prevenci závažných havárií⁵, vodním zákonem⁶ a atomovým zákonem.⁷ Zákon o prevenci závažných havárií, zaměřený výlučně na závažné havárie způsobné v souvislosti s nebezpečnými chemickými látkami, jej tedy definuje jako takovou událost, jež je nežádoucí, mimořádná, částečně či zcela neovládaná, časově a prostorově ohraničená, která vznikla, nebo jejíž vznik bezprostředně hrozí v souvislosti s provozem technických zařízení, výrobou, užitím, skladováním, zneškodňováním nebo přepravou nebezpečných látek, která vede ke ztrátě života, poškození nebo ohrožení zdraví lidí, živých organismů či životního prostředí, nebo vede k prokazatelné újmě na majetku.⁸ Vodní zákon jej definuje jako mimořádné, závažné zhoršení nebo zcela mimořádné závažné ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod a dle atomového zákona je radiační havárie radiační nehoda, jejíž následky vyžadují naléhavá opatření na ochranu obyvatelstva a životního prostředí.⁹ A nakonec definice podle atomového zákona, kdy **radiační havárie** je vyšším stupněm radiační události, která má za následek nepřipustné uvolnění radioaktivních látek nebo ionizujícího záření, která vyžadují opatření na ochranu obyvatelstva a životního prostředí.¹⁰

Všechny tyto jednotlivé výklady pojmu havárie nás přivádí k vlastnímu definování samotného pojmu **průmyslová havárie**, za což je v rámci zpracovávané problematiky této diplomové práce považována jakákoliv havárie, která je způsobená průmyslovou činností,¹¹ při níž dochází k současnému působení určitých objektivních podmínek, které mohou být nebezpečné, jako například stav technologického zařízení, typ, množství a vlastnosti médií, materiálů a akutní jednání zaměstnanců.¹² Příčiny průmyslových havárií jsou nejčastěji spojeny se selháním lidského činitele, v menší míře pak s poruchou technické složky a zcela výjimečně s působením vnějších faktorů (např. přírodních sil), mnohdy se jedná o souběh více uvedených faktorů.

⁵ Zákon č. 224/2015, Zákon o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

⁶ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁷ Zákon č. 263/2016 Sb., zákon atomový zákon

⁸ Mika O. Průmyslové havárie. Nakladatelství TRITON s.r.o., Praha, 2003, str. 20

⁹ §40 zákona č. 254/2001 Sb., vodního zákona

¹⁰ Mika O., Průmyslové havárie. Nakladatelství TRITON s.r.o., Praha, 2003, str. 27

¹¹ Štětina J., Zdravotnictví a integrovaný záchranný systém při hromadných neštěstích a katastrofách. Nakladatelství Grada, 2014, str. 47.),

¹² Průmyslová havárie – Encyklopedie BOZP. [online].

Dostupné z: http://ebozp.vubp.cz/wiki/index.php/Průmyslová_havárie

1.2 Vymezení pojmu prevence

Nyní se zaměříme na pojem prevence v daných souvislostech, a také rovněž na další pojmy spojené s předcházením **rizik vzniku průmyslových havárií**, které vyjadřují pravděpodobnost vzniku havárie a rozsah možných následků, které by mohly nastat během určitého období nebo za určitých okolností.¹³ Prevence tedy ošetřuje taková organizační a technická opatření nebo činnosti, jejichž cílem je předejít průmyslové havárii a vytvořit takové podmínky, které zajistí havarijní připravenost.¹⁴ Preventivní opatření tedy slouží k omezení či úplnému zabránění vzniku průmyslové havárie.

1.2.1 Havarijní připravenost

Dalším pojmem je, již výše zmíněná **havarijní připravenost**, jedná se potom o soubor opatření, která se použijí již v případě vzniku průmyslové havárie. Tato opatření tedy slouží k zabezpečení činností v případě vzniku nebo možného vzniku průmyslové havárie s cílem omezit rozvoj a důsledky havárie a také zajistit likvidaci jejích následků.¹⁵ Nejedná se tedy pouze o vypracování příslušných havarijních plánů, ale především o intelektuální i materiální schopnost havarijní plány včas a efektivně uplatňovat.¹⁶

1.2.2 Havarijní plán

Havarijním plánem rozumíme takové dokumenty, které slouží jako preventivní opatření v případě havárie. Postup podle havarijního plánu urychluje řešení nastalé havarijní situace, čímž zároveň snižuje případné další škody. Dle jeho působení je v této práci rozlišován vnitřní havarijní plán upravující činnosti uvnitř objektu¹⁷ a vnější havarijní plán, který stanovuje bezpečnostní opatření k minimalizaci dopadů havárie. S tím dále souvisí tzv. **zóna havarijního plánování**, což je území v okolí objektu či zařízení, v němž jsou krajským úřadem v daném obvodu nacházejícího se objektu, ve kterém je umístěna nebezpečná látka, uplatňovány požadavky havarijního plánování formou havarijního plánu a v němž zajišťuje veřejné projednávání stanovených dokumentů.¹⁸

¹³ Mika O., *Průmyslové havárie*. Nakladatelství TRITON s.r.o., Praha, 2003, str. 28

¹⁴ Mika O., *Průmyslové havárie*. Nakladatelství TRITON s.r.o., Praha, 2003, str. 26

¹⁵ Mika O. *Průmyslové havárie*. Nakladatelství TRITON s.r.o., Praha, 2003, str. 20

¹⁶ Novák, I., a kol. *Atomový zákon: komentář*. Nakladatelství Codex, Praha, 1997, s. 14.

¹⁷ POJMY: Krizové plánování. Ministerstvo vnitra České republiky [online]- 2020. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/krizove-planovani.aspx>

¹⁸ Mika O. *Průmyslové havárie*. Nakladatelství TRITON s.r.o., Praha, 2003, str. 30

1.3 Ostatní pojmy dle zákona č. 224/2015 Sb.

1.3.1 Objekt

Objektem je podle současného platného zákona o prevenci závažných havárií (citace úplného znění), (dále jen PZH) celý prostor (soubor prostorů), v němž je umístěno jedno nebo více zařízení, a to včetně společných (souvisejících) infrastruktur a činností, které jsou v užívání právnických osob a podnikajících fyzických osob.¹⁹ **Sousedním objektem**, což je jeden z dalších termínů, se rozumí ten objekt, který se nachází v takové blízkosti jiného objektu, že lze předpokládat zvýšenou pravděpodobnost vzniku nebo vyšší závažnost následků závažné havárie.

1.3.2 Zařízení

Zařízení je dle PZH taková technická nebo technologická jednotka, ve které je nebezpečná látka vyráběna, zpracovávána, používána, přepravována nebo skladována a která zahrnuje také všechny části nezbytné pro provoz, například stavební objekty, potrubí, skladovací tankoviště, stroje, průmyslové dráhy a nákladové prostory.²⁰

1.3.3 Provozovatel

Provozovatelem je dle PZH ta podnikající fyzická či právnická osoba, která užívá či bude užívat objekt, ve kterém je či bude nebezpečná látka umístěna v množství stejném nebo větším, než je množství uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu v sloupci 2 tabulky I nebo II, nebo který byl zařazen do skupiny A nebo do skupiny B rozhodnutím krajského úřadu. S tím souvisí i pojem tzv. **uživatele objektu**, který se od provozovatele objektu liší tím, že užívá či bude užívat objekt, ve kterém je či bude nebezpečná látka umístěna v množství menším, než je množství uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu v sloupci 2 tabulky I nebo II, nebo který byl zařazen do skupiny A nebo do skupiny B rozhodnutím krajského úřadu.²¹

¹⁹ § 2 odst. a) zákona č. 224/2015 Sb.

²⁰ § 2 odst. b) zákona č. 224/2015 Sb.

²¹ § 2 odst. c) a d) zákona č. 224/2015 Sb.

1.3.4 Nebezpečná látka

Nebezpečnými látkami jsou dle PZH vybrané nebezpečné chemické látky nebo chemické směsi podle předpisu Evropské unie upravujícího klasifikaci, označování a balení látek a směsí, splňující kritéria stanovená v příloze č. 1 v tabulce I nebo uvedená v příloze č. 1 k v tabulce II a přítomné v objektu jako surovina, výrobek, vedlejší produkt, meziproduct nebo zbytek, včetně těch látek, u kterých se dá důvodně předpokládat, že mohou vzniknout v případě závažné havárie.²²

1.3.5 Domino efekt

Domino efekt, nebo také dominový efekt je dle PZH charakterizován jako případ možného zvýšení pravděpodobnosti vzniku nebo následků závažné havárie v důsledku vzájemné blízkosti objektů, zařízení a umístění nebezpečných látek.²³Jedná se v podstatě o nežádoucí řetězovou reakci vzájemně se ovlivňujících příčin a následků.

²² § 2 odst. l) zákona č. 224/2015 Sb.

²³ § 2 odst. e) zákona č. 224/2015 Sb.

2 Právní úprava prevence havárií a eliminace jejich důsledků na mezinárodní úrovni

2.1 Dopady havarijních událostí na vývoj legislativy

Zvyšující se podíl průmyslových odvětví, při jejichž činnosti dochází ke zpracování nebo výrobě vysoce toxických látek s výrazným vlivem na životní prostředí se v 70. a 80. letech minulého století musel zákonitě projevit v mezinárodní i v evropské legislativě, a to jak ve společné, tak v národní. Překotný rozvoj a vývoj ovšem nereflektoval rodící se rizika, která specifické segmenty průmyslu představují a jejichž podceňování vede k neblahým událostem s dalekosáhlými dopady.

Během těchto let došlo k několika velmi závažným a hrubým pochybením souvisejícím s průmyslovým rozvojem, na jejichž počátku byla bezprecedentní ignorace, či vědomé obcházení již tehdy platných, i když ne zcela dostačujících legislativních nástrojů, což v důsledku vedlo k průmyslovým haváriím takového rozsahu, že jejich dopady překročily lokální charakter a bylo nutné urychleně a cíleně reagovat. Spolu s tím, jak sílila ekologická hnutí a postoje široké veřejnosti na straně jedné, a s tím, jak se začaly projevovat neblahé a razantní důsledky radiačních a chemických havárií na straně druhé, docházelo k nastartování a povzbuzení společenských procesů, které nutně musely ovlivnit dění na poli prevence, a také pochopitelně v oblasti likvidace následků závažných průmyslových havárií.

Tlak veřejnosti byl neústupný a sílily názory, že lidstvo a jeho budoucnost je nejen odkázáno na zdravé životní prostředí, ale je s ním tak úzce spjato, že je jeho neoddělitelnou součástí. Mezinárodní společenství začalo vyjadřovat prostřednictvím jednotlivých států snahu o zakotvení nutných změn do svých právních řádů.

Samotná 70. léta se pak v této oblasti nesou především ve skloňování jmen jako kupříkladu Nypro Flixborough ve Velké Británii, kde situace vyvrcholila v roce 1974 fatálním výbuchem toxického mraku a následným rozsáhlým požárem v jejich továrnách. V praxi se jedná o jednu z nejznámějších průmyslových havárií s domino efektem. V továrně na nylonová vlákna se v důsledku chybných konstrukčních a materiálových řešení uvolnilo do ovzduší cca 30 tun cyklohexanu. Již zmíněnému požáru předcházel silný výbuch, který zažehl zničující oheň.

Důsledkem bylo na 28 smrtelných úrazů, 36 lidí bylo zraněno, provoz továrny zcela zničen a v sousedství bylo poškozeno cca 1800 domů a více než 150 dalších objektů.

Podobný přístup se všemi důsledky pak panuje v Itálii, kdy se svět dozvídá o tragických událostech nejdříve v roce 1976 v severoitalském Sevesu, jehož jméno pronikne jako symbol následně i do legislativy a v roce 1978 se situace vyhroutí i v dalším italském městě – Manfredonii, kde dojde k velkému úniku čpavku.

V obou případech se jednalo o rozsáhlé havárie v chemických závodech, které způsobily masivní kontaminaci okolí nebezpečnými toxickými látkami. V Sevesu vybuchl chemický reaktor a z jednoho z ventilů, které byly umístěny vně továrny, se do ovzduší uvolnilo velké množství jedovaté páry, kterou vítr posléze zanesl k nic netušícímu městu. Oblak dokázal ihned pokrýt plochu 3,5 km². V samotné firmě bylo v tu dobu jen několik pracovníků, kteří nehodu sice ihned odstranili, ovšem management společnosti prohlásil havárii za marginální a vůbec nezmínil únik vysoce toxického plynu. Jedním z negativních jevů, který tak vždy v těchto případech přispíval k výraznému nárůstu dopadů na životy a zdraví pracovníků i okolního obyvatelstva, či škod na majetku, bylo nepochopitelné zamlčování základních skutečností, včetně typu, rozsahu a nebezpečnosti uniklých chemických látek, pozdní informování odpovědných úřadů a značná neochota s nimi spolupracovat. Jen v případě Sevesa se veřejnost až po sedmnácti dnech od vzniku katastrofy dozvěděla, že jednou z uniklých látek je extrémně životu nebezpečný dioxin. V důsledku toho nebyla vyhlášena ani stanovena žádná výjimečná opatření a následné úkony. Zaměstnanci dále chodili do práce, jako by se nic nestalo, děti v okolí si hráli přímo v zamořené oblasti, která nakonec nabyla rozsahu cca 20 km².

Dosud nejrozsáhlejší známou průmyslovou havárií, s jejímiž následky se Indie potýká dodnes, je událost z roku 1984 v Bhópálu, která vedla ke značným ztrátám na lidských životech a poškodila zdraví okolního obyvatelstva i celého ekosystému, a to jak přímo, tak ve svých důsledcích i v dalších generacích. Během havárie uniklo z chemičky, která byla dceřinou společností americké Union Carbide, do okolí zhruba 27 tun methylisokyanátu a také kyanidu. Celkový počet obyvatel dotčených katastrofou se dnes odhaduje na více než půl milionu. Bezprostředně po úniku zahynulo během prvních dvaasedmdesáti hodin přibližně

8 000 lidí, do současnosti buď přímo, nebo v důsledku havárie udávají oficiální indické úřady přes 25 000 obětí. Smrtelné účinky se projeví až ve vzdálenosti 2,5 km od epicentra úniku. Závažné ale nikoliv přímo smrtelné zasažení bylo monitorováno i na vzdálenost 4 km od zdroje zamoření. Město Bhópál mělo v době havárie více než 800 000 obyvatel. Katastrofa dopadla i na domácí, hospodářská a volně žijící zvířata. Ihned uhynulo cca tisíc kusů, dalších 7 000 muselo být následky zasažení utraceno. U volně žijících zvířat a ptáků nebyly počty uhynutí nikdy důsledně monitorovány a odhady se značně liší. Jak lidé, tak zvířata si nesou mnohé neblahé následky dodnes. Jedná se zejména o chronická onemocnění a defekty očí, plic a kůže.

Chemický závod Union Carbide ukončil bezprostředně po katastrofě svůj provoz. Celý komplex byl ponechán v žalostném stavu a zamořený pesticidy, kontaminovaný těžkými kovy a dalšími zejména chlorovanými chemikáliemi. Některé naměřené hodnoty přesahují až milionkrát doporučené hodnoty Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Okolní voda je kontaminována do té míry, že další generace jsou vystavovány neblahému vlivu rozpuštěných toxických látek. Toto jedovaté dědictví tak potichu a nenápadně prodlužuje celou katastrofu až do dnešních dnů.

Převažuje obecný názor, že bezpečnostní standardy zasazené do tehdejšího legislativního rámce byly v oblasti organizační, bezpečnostní i technické ve svém charakteru a přístupu v Indii na mnohem nižší úrovni, nežli tehdy prosazované standardy v USA či ve vyspělých evropských zemích, především tedy v Západní Evropě. To je také považováno za základní a naprosto určující faktor, který vedl k průmyslové havárii takového masivního rozsahu. Ostatní důvody tak typické pro rozvojové země, jako je levná a odborně nepřipravená pracovní síla, a dále tlak na co nejnižší výrobní náklady, které se v tomto případě projeví buď zcela v absenci, nebo pouze v levném, formálně zvoleném instalovaném detekčním zařízení a monitorovacích systémech nejnižší úrovně, které nedokázaly rychle a efektivně odhalit únik nebezpečných chemických látek, doplňují pouze tristní obraz negativních jevů v tomto segmentu.

Už samotná expanze původně americké firmy ze Západní Virginie do Indie nesla v počátcích průvodní jevy, které vyústily do fatálního selhání na všech úrovních bezpečnosti. Snaha vytvořit pobočku za co nejmenších nákladů, vedla už

v samotném zadání k obcházení dosud odpovídajících a funkčních řešení. Vybraní konstruktéři nahradili materiál nádrží na chemikálie na místo původní nerezové oceli ocelí obyčejnou. Původní spíše menší dělené nádrže, které byly používány v mateřském závodě, byly nahrazeny obřími nádržemi. Výrazně negativní zásah byl učiněn také v oblasti chladicí technologie, jenž byla prakticky pozastavena. Polovina lidí dohlížející na provoz byla propuštěna, nedbalo se na zabezpečení, ani na pohodlí zaměstnanců. V důsledku toho se množily drobné bezpečnostní incidenty, některé z nich skončily poškozením zdraví zaměstnanců, nebo jako v případě úniku fosgenu přímo smrtí. Vedení bhópálského závodu o nehodách informovalo americké ústředí Union Carbide Corporation v Connecticutu, které do oblasti nakonec a pod tlakem vyslalo své experty. Ti v roce 1982 zjistili, že továrna je v katastrofálním stavu a odhalili několik zásadních závad, které mohly případně vést k havárii, a zjistili zvýšení riziko možné exploze. K pozdějšímu značnému překvapení vyšetřovatelů, kteří se bhópálským případem zabývali, ale inženýři následně neudělali zhola nic proto, aby v indické pobočce došlo k nápravě. Sepsali zprávu o stavu chemičky a zajistili zejména, aby se k ní nikdo další nedostal. Nedbali na téměř nulové zabezpečení, vysoká rizika předešlých nehod a stížnosti zaměstnanců.

Po největší průmyslové havárii 20. století došlo k masivnímu soudnímu procesu, který skončil po pěti letech jasným verdiktem. Firma dospěla k mimosoudnímu vyrovnání ve výši 470 milionů dolarů. S ohledem na počet usmrcených a zraněných lidí ale jde o směšnou částku, neboť odškodné na osobu nepřesáhlo 500 dolarů a nestačilo ani na lékařské výlohy. Pod palbu kritiky se dostala i tehdejší indická vláda. Nikdy neměla povolit stavbu takového komplexu na rizikovém místě, odškodné také nebylo velké a navíc bylo lidem vypláceno se značným zpožděním. Případ se tak opět dostal před soud a pokračoval až do roku 2010, kdy bylo shledáno vinnými z podílu na katastrofě sedm manažerů společnosti. Původně bylo v roce 1987 obviněno 9 osob a hrozily jim tresty odnětí svobody do výše 10 let, jeden z obžalovaných ale zemřel a druhý zmizel. Nakonec soud zbylým sedmi udělil tresty vězení na dva roky. Podle mnohých žalostně málo na to, jakou katastrofu svým jednáním zapříčinili.

Havárie v Bhópálu je fakticky učebnicovým příkladem toho, jak chemická odvětví průmyslu dlouhou dobu odmítala přijímat odpovědnost za své provozy a za škody, které prokazatelně páchají. Jednotlivé tragédie kdysi šokovaly celý svět.

Mnoho zemí začalo bezprostředně reagovat a zpřísnilo své předpisy týkající se bezpečnosti při průmyslové výrobě a ochrany životního prostředí, rovněž vznikly zákony, které artikulovaly právo občanů na informace. Všechny výše zmíněné kauzy jsou tak všeobecně udávány jako zásadní iniciační důvody vedoucí ke změnám v systému řešení účinné prevence a následném řešení dopadů v případech závažných průmyslových havárií. V podmínkách Evropské unie se jedná o postupné vydávání tzv. direktiv Seveso I z roku 1982, následuje Seveso II z roku 1996, které velkou měrou přispěly ke sjednocení přístupů jednotlivých vyspělých západoevropských zemí v oblasti zákonné prevence závažných havárií.

Další iniciativu zároveň přebírá i samotná OSN, která přes své agentury v 80. letech 20. století sestavuje a vydává příručky pro případy ohrožení na lokální úrovni. Její „*Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level*“ byla určena nejen pro technické pracovníky a odpovědný personál, zahrnovala také management firem, všechny zaměstnance, obyvatele žijící v okolí a zaměřovala se i na státní správu, či správu místní ve všech oblastech s vyšší mírou technologických rizik spojených s průmyslovou výrobou.

V našich podmínkách, tedy v podmínkách ČR, se postupně v 90. letech prosadily a plní se především dva základní programy. Za prvé se jedná o projekt „*Responsible Care*“, což se obecně překládá jako odpovědné chování v chemickém průmyslu. Tento projekt je starší a byl převzat ze zahraničí jako relativně úspěšný a vystihující problematiku na jedné straně, ale zároveň na druhé straně kritizovaný ekologickými organizacemi jako laciný reklamní trik. A druhým nástrojem je ryze domácí projekt „*Bezpečný podnik*“, který původně vznikl na podporu prevence havárií, s přihlédnutím ke zvýšené bezpečnosti práce i bezpečnosti samotných provozů. Oba jmenované projekty jsou hodnoceny pozitivně jako funkční, kvalitativně ovlivňující prevenci průmyslových havárií. Subjekty, které na základě splnění přísných podmínek, a dále pak na základě získaného certifikátu na dobu určitou, musí opakovaně dokazovat, že plní podmínky obou programů, čili že jejich činnost je v souladu s požadavky, pravidelně tak obhajují dosaženou úroveň prevence a bezpečnosti práce při svém podnikání.²⁴

²⁴ Mika O., *Průmyslové havárie. Nakladatelství TRITON s.r.o., Praha, 2003, str. 32*

Je tedy smutnou skutečností, či dokonce signifikantním znakem této problematiky, že k přísnějším bezpečnostním opatřením, celospolečenskému konsenzu a následně k legislativním úpravám, se přistupuje až tehdy, dojde-li k ekologickým haváriím nejzávažnějšího charakteru, které svým rozsahem přerostou lokální poměry.

2.2 Řešení průmyslových havárií v rámci mezinárodního práva veřejného

Základním mezinárodněprávním dokumentem je Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahující hranice států (*Convention on Transboundary Effects of Industrial Accidents*) z roku 1992, která byla sjednána v Helsinkách v rámci Evropské hospodářské komise OSN.²⁵ Jejími signatáři je 39 států a Evropská Unie.

Cílem této úmluvy je stanovení souboru opatření na ochranu lidského zdraví a životního prostředí před účinky průmyslových havárií způsobené chemickými látkami, včetně účinků havárií způsobených přírodními pohromami, přesahujících hranice států a na podporu aktivní mezinárodní spolupráce mezi smluvními stranami v oblasti výzkumu a vývoje, sdílení informací a sdílení technologií v době před takovými nehodami, v jejich průběhu a po nich. Podle čl. 2. 2. se Úmluva nevztahuje na jaderné havárie, havárie na vojenských zařízeních, na havárie přehrad, také na havárie v pozemní dopravě (vyjma havarijního zásahu v důsledku takových havárií a přepravy v místě nebezpečné činnosti), náhodných úniků geneticky modifikovaných organismů. Netýká se havárií způsobených činnostmi v mořském prostředí a úniků ropy nebo jiných škodlivých látek do moře. Dále definuje tzv. nebezpečnou činnost, což je dle čl. 1 Úmluvy „*jakákoli činnost, při níž je přítomna nebo může být přítomna jedna nebo více nebezpečných látek v množstvích rovnajících se nebo přesahujících mezní množství uvedená v příloze I této úmluvy a která by mohla mít účinky přesahující hranice států*“.²⁶

Pro smluvní strany - původce, v jejichž jurisdikci vznikne nebo může vzniknout průmyslová havárie, je základní povinností dle čl. 4 odst. 1 Úmluvy přijmout vhodná opatření za účelem určení nebezpečné činnosti spadající do její jurisdikce a informovat ty dotčené strany, „*jichž se dotýkají nebo mohou dotknout*

²⁵ Damohorský, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010 str. 512

²⁶ Čl. 1 odst. b) *Úmluvy o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států*, č. 58/2002 Sb. m. s.

účinky průmyslové havárie přesahující hranice států“.²⁷ Dále by dle čl. 4. odst. 2 zúčastněné strany měly z podnětu kterékoli z nich zahájit diskusi o určení činností, které mohou mít prokazatelné přeshraniční účinky. V případě, že se na určení nebezpečných činností zúčastněné strany nedohodnou, může být tato otázka dle čl. 4. odst. 3 Úmluvy předložena ke stanovisku vyšetřovací komisi, která je zřízena ad hoc dle přílohy II Úmluvy. Smluvní strany jsou povinny poskytovat zásadní informace²⁸ uvedené v příloze VIII Úmluvy veřejnosti v oblastech, které by mohly být zasaženy průmyslovou havárií. Strana původu dále poskytne veřejnosti v oblastech, které by mohly být zasaženy, možnost zúčastnit se závažných řízení týkajících se nebezpečné činnosti. Další povinností smluvních stran je přijmout opatření k prevenci průmyslových havárií, včetně opatření vedoucí provozovatele ke snížení rizika takových havárií. V případě průmyslové havárie nebo její bezprostřední hrozby, která by mohla mít účinky přesahující hranice států, je strana původu povinna o tomto neprodleně informovat ostatní dotčené strany, a dále co nejdříve přijmout opatření, aby se co nejvíce zadržely a omezily účinky průmyslové havárie.

V rámci dalšího vývoje byl k Úmluvě o účincích průmyslových havárií přesahující hranice států přijat v Kyjevě roku 2003 protokol o civilní odpovědnosti za škody způsobené průmyslovými haváriemi na přeshraniční vody (*Protokol on Civil Liability for Damage and Compensation for Damage Caused by Transboundary Effects of Industrial Accidents on Transboundary Waters*), který je rovněž protokolem k Úmluvě o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer (*Convention on the Protection and Use of Transboundary Water-couces and International Lakes, 1999*). Tento protokol upravuje režim občanskoprávní odpovědnosti pro odškodnění škod způsobených účinky průmyslových havárií přesahujících hranice států na vodách. Stanovuje objektivní odpovědnost provozovatele zařízení za škody způsobené průmyslovou havárií přesahující hranice států na vodách, včetně liberačních důvodů. Stanovuje právo na náhradu škody, jakož i příslušnost soudů, které budou o náhradě škody rozhodovat.

²⁷ Srov. čl. 1 odst. h) Úmluvy o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států, č. 58/2002 Sb. m. s.

²⁸ Např. název společnosti, adresu místa nebezpečné činnosti, uvedení funkce osoby poskytující informaci; jednoduché vysvětlení nebezpečné činnosti včetně rizik; obecné informace o podstatě průmyslové havárie, ke které by mohlo dojít při nebezpečné činnosti, včetně účinků, které by mohla mít na obyvatelstvo a na životní prostředí; přiměřené informace o způsobu, jakým bude obyvatelstvo varováno a informováno v případě průmyslové havárie

Smluvním stranám úmluvy ukládá povinnost úzké spolupráce při provádění protokolu. V souvislosti s mezinárodní právní úpravou závažných havárií bych také zmínila Úmluvu o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí²⁹ nazývaná také jako Aarhuská úmluva. Cílem Aarhuské úmluvy je přispět k ochraně práva každého příslušníka současné generace i generací budoucích na život v příznivém životním prostředí.³⁰ Základním principem zajištění příznivého životního prostředí jsou podle Aarhuské úmluvy právo na přístup k informacím o životním prostředí, právo veřejnosti na rozhodování o otázkách životního prostředí a přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. V mezinárodním kontextu je považována za jeden z nejvýznamnějších dokumentů své doby - je charakterizována jako kvalitativní předěl v komunikaci mezi státní správou a občany, jako nástroj k prohloubení demokracie a k prosazení lidských práv a svobod.³¹

2.3 Průmyslové havárie v rámci práva Evropské unie

Právní řád Evropské unie je tvořen vedle primárních pramenů v oblasti společné environmentální politiky převážně tzv. sekundární legislativou, zejména tedy směrnicemi a nařízeními. Tyto právní předpisy tvořené unijními orgány jsou v rámci národních států buď bezprostředně závazné a přímo použitelné, jedná-li se o nařízení, nebo vyžadují odpovídající úpravu v jednotlivých právních řádech členských zemí s ohledem na stanovený, očekávaný výsledek, v případě direktiv. Pro státy Evropského společenství byla základním stavebním kamenem úprav legislativních rámců v oblasti prevence a připravenosti na závažné havárie v EU směrnice Rady 82/501/EEC, neboli SEVESO I. směrnice, která byla bezprostřední reakcí na negativní důsledky a nevládnuté procesy v rámci havárií v italském Sevesu a britském Flixborough.³²

První zmíněná událost, která se odehrála 10. července 1976 v italském městě Seveso, při níž došlo k explozi v chemické továrně švýcarského původu Icmesa S.p.A., která se zaměřovala na výrobu chemikálií pesticidního charakteru. Při výbuchu se do ovzduší uvolnilo velké množství toxických látek, včetně 2 kilogramů

²⁹ Č. 124/2004 Sb. m. s.

³⁰ Viz čl. 1 Aarhuské úmluvy

³¹ Ministerstvo životního prostředí [online]. MZČR: ©2010 [cit. 18. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace

³² Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 2*

dioxinu. Hovoříme tedy o množství, které by dokázalo otrávit přibližně 19 000 lidí. Toxický oblak, který se rozptýlil nad městy Seveso, Meda, Cesano, Maderno a Desio v Lombardii, pokryl plochu dlouhou 5 kilometrů a širokou 700 metrů. Nebezpečné látky bezprostředně zasáhly přibližně 600 osob a celkově ohrozily životy více než 6 000 obyvatel. Kromě škod na lidském zdraví můžeme dále připočítat veliké ztráty na životech domácích zvířat, která uhynula v rámci intoxikace, nebo která musela být následně utracena v rámci preventivních opatření. Území o rozloze přibližně 16 kilometrů čtverečních muselo být náročně a nákladně dekontaminováno. Kvůli pokusu provozovatele továrny o utajení úniku nebezpečných látek, kdy první zprávy o havárii vyplouvaly na povrch až 8 dní po nehodě, byla potřebná opatření přijata až s několikadenním zpožděním, kdy se dokonce původně hovořilo pouze o úniku trichlorfenolu a fatální únik extrémně nebezpečného dioxinu byl přiznán až po cca dvou týdnech. I přes evakuaci obyvatelstva došlo u velkého počtu lidí ke vzniku závažných zdravotních problémů, jako např. poškození kůže, sliznic, jater a ledvin. Protože dioxin je typickým dlouhodobě působícím a v přírodě téměř nezničitelným jedem, potýká se tato oblast Itálie s následky chemické havárie dodnes. Odstraněním kontaminované zeminy vzniklo přes 150 tun vysoce nebezpečného odpadu. V tomto bodě dochází ke sporu mezi švýcarskou stranou, která neměla zájem se o vzniklý odpad řádně postarat a italskou stranou, která ho naopak chtěla co nejrychleji odstranit ze svého území. Spory se tak táhly dlouhých šest let, až nakonec italská firma Mannesmann Italiana přislíbila, že se riskantního kroku ujme. 10. září 1982 se transport s toxickým nákladem rozjel směrem k francouzským hranicím s tím, že odpad bude dočasně převezen do provizorního skladu na území Île-de-France, kde dále měl do deseti dnů být odvezen a řádně zlikvidován. Jenže po téměř celoevropském pátrání vyšlo najevo, že posledním známým uskladněním kontaminované zeminy bylo zcela situaci a nebezpečí neodpovídající volné uložení v budově bývalých jatek ve francouzské vesnici Angilcourt, kde v žádném případě nelze hovořit o řádné a odborné likvidaci, a dále nebylo postaráno o zajištění zeminy. Co se tedy s toxickým odpadem skutečně dále dělo, a jak a kde skončil, k tomu není k dnešnímu dni žádná relevantní informace.

2.3.1 Seveso I

Aby se do budoucna zabránilo podobným tragédiím, vznikla pro nejrizikovější chemické závody v roce 1982 směrnice pojmenovaná podle

zmíněného severoitalského města. Určovala postupy a pravidla, která měla snížit pravděpodobnost vzniku havárie a omezit případné dopady na lidské zdraví a životní prostředí. Směrnice SEVESO I přicházela s jednotnou, harmonizovanou legislativou, týkající se jak prevence, tak i připravenosti na závažné průmyslové havárie s možným mezistátním účinkem a následným zpracováním i uplatňováním vhodných a účinných opatření.³³ Tímto právním předpisem byly stanoveny povinnosti a postupy provozovatelů i státních správních orgánů pro oblast závažných havárií, které musí být plněny. Jmenovitě:

- oznamovací povinnost a povinnost zpracovat bezpečnostní studii je povinnost provozovatelů technologií s užíváním nebo zpracováváním nebezpečných látek v množstvích přesahující stanovené limity oznámit příslušnému orgánu a v případě nebezpečných látek vypracovat bezpečnostní studii.
- povinnost vypracovat havarijní plány je povinnost provozovatele nebezpečných činností vypracovat vnitřní havarijní plán pro případný vznik havárie a v závislosti na vyšší míře rizika, kdy lze předpokládat, že by následky případné havárie mohly přesáhnout území objektu, stanovuje povinnost na vypracování i vnějšího havarijního plánu, který se stane součástí regionálního havarijního plánu. Pro tyto účely vydalo ministerstvo vnitřní vyhlášku č. 383/2000 Sb., kde stanoví podmínky pro zpracování.
- povinnost poskytovat informace je povinnost provozovatele nebezpečných činností zajistit informovanost nejen svých pracovníků, ale i ohroženého obyvatelstva a kompetentních správních orgánů a zabezpečit případnou ochranu.
- povinnost provádět kontroly je povinnost státu provádět pravidelné kontroly rizikových či vyloženě nebezpečných provozů a dalších činností nutných pro plnění všech zákonných povinností uložených provozovatelům nebezpečných činností.³⁴

³³ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 2

³⁴ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 2- 3

Mimo tyto povinnosti je nutné zmínit další znak této směrnice, kterým bylo rozdělení zařízení do dvou kategorií³⁵ z hlediska možných důsledků havárie, a to na:

- zařízení, v nichž průmyslová činnost zahrnuje jednu nebo více nebezpečných látek ze seznamu v příloze III, nebo zda je známo, že by je mohla zahrnovat v těchto množstvích
- zařízení, v nichž je při průmyslové činnosti skladována jedna nebo více nebezpečných látek uvedených v příloze II v množstvích stanovených ve druhém sloupci této přílohy

Nicméně tato směrnice, přese všechny snahy vytvořit v rámci Společenství kompletní sjednocenou legislativu, nabízela pouze úpravu značně obecnou a navíc se v aplikační praxi jednotlivých členských států značně lišila. Z těchto důvodů dospěla Rada EU k nutnosti jejího efektivnějšího provádění, rozšíření působnosti směrnice a k zesílení výměny informací v dané oblasti. Proto se v roce 1996 přistoupilo k novelizaci, která dala vzniknout směrnici Rady 96/82/EC, tzv. SEVESO II direktiva.

2.3.2 Seveso II

Směrnice SEVESO II, známá také pod zkratkou COMAH (*The Control of Major Accident Hazards*), byla co do rozsahu působnosti směrnice SEVESO I rozšířena a zjednodušena, konkrétně se odkazovala na přítomnost nebezpečných látek v podniku, kdy množství překračující určité limitní hodnoty (pozn. SEVESO I poukazovala pouze buď na látky ve spojení s určitými průmyslovými činnostmi, nebo na oddělené skladování látek). Rovněž byl upraven seznam nebezpečných látek, jejich počet byl zredukován na pouhé minimum. Opakovaně stanovovala opatření, která musí přijmout provozovatelé podniků, aby předešli závažným haváriím a omezili jejich následky, a nově bylo zahrnuto ustanovení o „přístupu k prevenci závažných havárií“, jehož záměrem bylo zdůraznit závazek provozovatelů podniků ve smyslu zavedení systémů řízení bezpečnosti jako nejdůležitějšího prvku k dosažení vysoké úrovně ochrany z hlediska prevence závažných havárií. Dále kladla výšší důraz na opatření pro minimalizaci dopadů závažných havárií na životní prostředí, včetně zdůraznění úlohy kontrolních orgánů, konkretizace havarijního plánování a územního plánování, identifikaci

³⁵ Čl. 5 odst. 1 směrnice Seveso I

možných „domino efektů“, informování veřejnosti tam, kde je to přiměřené, včetně sousedních států (viz Úmluva o účincích průmyslových havárií překračujících hranice států). Dále zdůrazňovala úlohu povinnosti pověřených úřadů ve vztahu k hodnocení bezpečnostních zpráv (čl. 9.4) a zvláště ve vztahu k ustavení systému inspekce nebo jiných kontrolních opatření, která byla definovaná podrobně v článku 18 směrnice. Zcela zásadním bylo zavedení nového požadavku formulování zásad prevence pomocí tzv. bezpečnostního managementu, neboli také řízení bezpečnost,³⁶ kdy se kontroluje jeho správnost a funkčnost včetně veškerých opatření po snížení dopadů a následků možných havárií. Nově zde také směrnice přicházela s požadavkem na vytvoření jednotného evropského informačního systému jak v oblasti prevence, tak i pro případ vzniku havárie.³⁷

Nicméně, v důsledku nových průmyslových havárií a aktivního studia vlivů a dopadů karcinogenních a jinak nebezpečných látek na lidské zdraví a na životní prostředí obecně, dospěla Rada k závěru nutnosti SEVESO II direktivu dále rozšířit novou směrnicí Rady 2003/105/ EC a novými dodatky. První dodatek se svou charakteristikou odkazuje k havárii z roku 2000 vzniklou v rumunském zlatém dole v Baia Mare, kde došlo při protržení důlního odkaliště k úniku velkého množství kyanidu a těžkých kovů do řeky Tisy a následně do Dunaje. Australský provozovatel dolu využíval k těžbě velmi problematický a rizikový způsob chemické těžby za pomoci kyanidových roztoků. Neoprávněně se pro tuto katastrofu ujal název kyanidový Černobyl. Od Baia Mare až po vtok Dunaje do Černého moře zmizela následkem katastrofy veškerá fauna a flóra. Chemické louhování drahých kovů je proces relativně jednoduchý, ale je velmi nebezpečný, pokud se profesionálně a odborně nehlídá. Rychlá obleva po srážkově náročné zimě vedla k tomu, že do oblasti steklo velké množství tajícího sněhu z hor a jedna z hrází na odkališti nevydržela zvýšený tlak vody, prorhla se a jedovaté vody vytekly do povodí.

Na základě tohoto případu se působnost direktivy rozšířila o dříve vyloučené „činnosti týkající se dobývání nerostů v dolech a lomech nebo prostřednictvím vrtů a míst, kde se skladuje takový odpad“, a kdy se těžební činnost omezuje na těžbu rud a zpracování rud, související s užíváním nebezpečných látek

³⁶ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 3

³⁷ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 4

v dostatečném množství a následném ukládání nebezpečného odpadu z nich vzniklého na odkaliště.³⁸

Druhý dodatek se vztahoval k události rovněž z roku 2000, která se odehrála v holandském Enschede, kde došlo k explozivní havárii v podniku zabývající se skladováním a montováním pyrotechniky, která kromě obětí na lidských životech a zdraví rovněž způsobila rozsáhlé škody ve svém okolí, včetně poškození nedaleko stojícího pivovaru. Místní společnost S.E. Fireworks se zabývala dovozem ohňostrojů a zábavní pyrotechniky, především z Číny. Ohromné sklady byly zcela nepochopitelně dislokovány v samém centru města a místní obyvatelstvo ani netušilo, o jakou společnost se jedná a co je předmětem jejího podnikání. Především zde pravidelně docházelo k překračování skladovacích kapacit a porušování pravidel pro skladování pyrotechniky. Série explozí zabily 23 lidí, včetně místních hasičů. Výbuchy vytvořily kráter o velikosti čtyřiceti hektarů, zcela zdevastovaly 400 bytových domů a spálily celkem 15 ulic a ponechaly více než 1200 lidí bez domova. V důsledku katastrofy bylo evakuováno na 10 000 obyvatel. Směrnice se tedy opět rozšířila v rámci své působnosti a nově zahrnovala výbušné a pyrotechnické látky, dále sjednotila právní úpravu pro jejich skladování, neboť se v jednotlivých státech podmínky výrazně odlišovaly, zejména v oblastech limitního množství a metod pro jejich klasifikaci a zavedla tzv. pravidla dle dohody ADR.³⁹

Třetí dodatek směrnice SEVESO II byl reakcí na nedostatky v havarijní připravenosti před událostí na předměstí francouzského Toulouse, během které došlo k explozi skladovaného dusičnanu amonného a následného usmrcení 30 lidí a zranění asi 2 200 dalších, škoda dosáhla 1,5 miliardy euro. V průběhu dvaceti hodin od exploze zasahovalo téměř devět stovek hasičů a dalších záchranářů. Jedním ze zásadních problémů bylo, že přijížděli na základě vlastních rozhodnutí, bez jakékoliv organizace, bez plánování. Vnitřní a vnější havarijní plán nebyl tehdy připraven na podobné scénáře, rozsah událostí a závažnost. Nově se tedy směrnice rozšířila o uvedení dusičnanu amonného na seznam nebezpečných látek, kdy se limitní množství určuje dle obsahu dusíku ve směsi.⁴⁰

³⁸ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 4

³⁹ *Accord européen relatif au transport international des marchandises Dangereuses par Route*, neboli Evropská dohoda o mezinárodní silniční přepravě nebezpečných věcí

⁴⁰ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 5

Po této události, ale i v dalších zmiňovaných případech, bylo jedním z jasných závěrů zjištění, že řízení nebezpečí havárií pouze omezováním rizika ve firmách není odpovídající pro podporu udržitelného rozvoje jak samotného průmyslového odvětví, tak městských a sídelních oblastí bez použití územního plánování (LUP) pro následující vývoj. Z toho důvodu je územní plánování v úpravě Direktivy Seveso II ze 16. 12. 2003 požadováno jako jeden ze základních nástrojů k prevenci před vznikem nebezpečných průmyslových havárií.

Čtvrtým a posledním dodatkem jsou poznatky ze studií karcinogenních látek a látek nebezpečných pro životní prostředí, vykonaných za základě požadavků Rady, kdy dochází na základě činnosti pracovních skupin TWG 7 (pro nebezpečné látky) a TWG 8 (pro karcinogenní látky) ke snižování limitních množství v rámci látek TWG 7 a zároveň rozšiřování seznamů látek skupiny TWG 8.⁴¹

2.3.3 Seveso III

S dalším vývojem práva EU týkající se klasifikace nebezpečných látek a směsí – tzv. nařízení CLP, což je nařízení o klasifikaci, označování a balení (ES č. 272/2008), které vychází z globálně harmonizovaného systému (GHS) Organizace spojených národů a jeho účelem je zajistit vysokou úroveň ochrany zdraví a životního prostředí a také volný pohyb chemických látek, směsí a předmětů,⁴² přichází v roce 2008 s revizí dosavadní úpravy SEVESO II směrnice. Ačkoliv revize ukázala, že většina existujících opatření splňuje svůj základní účel a proto zásadní změny nejsou nutné, byla vytipována řada oblastí, kde by mohly být provedeny omezené dílčí změny ve smyslu vyjasnění a aktualizace některých ustanovení a zlepšení implementace a vymahatelnosti neustálého udržování nebo částečného zvyšování úrovně ochrany zdraví a životního prostředí. Proto se v roce 2012 zformoval nový předpis, současně účinná směrnice Rady 2012/18/EU, tzv. SEVESO III. Direktiva. Vstoupila v platnost 13. srpna 2012 a od 1. června 2015 je zavedena v právních řádech členských států. Jak již bylo řečeno, hlavním důvodem novelizace směrnice SEVESO II je přizpůsobení její Přílohy I nařízení CLP, které mění a ruší směrnice 67/548/EEC a 1999/45/EC, na které směrnice

⁴¹ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 6

⁴² Porozumněti nařízení CLP - ECHA. Homepage - ECHA [online].

Dostupné z: <https://echa.europa.eu/cs/regulations/clp/understanding-clp>

Seveso II v současné době odkazuje.⁴³ Další změny přichází v otázce lepšího přístupu veřejnosti k informacím o rizicích vyplývajících z činnosti podniků v jejich bezprostředním okolí a širším dosahu a v přístupu k ochraně pro veřejnost, neboť do té doby nebyl zaručen odpovídající přístup k informacím a účast v řízení. Zavádí též účinnější pravidla pro účast dotčené veřejnosti, územní plánování vztahující se k SEVESO objektům⁴⁴ a přísnější požadavky pro kontroly zařízení pro zajištění účinnějšího uplatňování bezpečnostních pravidel, například řešení tzv. Domino efektu.

SEVESO III. byla do českého právního řádu implementována pod zákonem č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií, které se budu věnovat v samostatné kapitole.

2.4 Orgány a prostředky zajišťující realizaci směrnice Rady 2012/18/EU

Jedná se o instituty, které svými funkcemi zajišťují chod této směrnice a zároveň podporují její proces transpozice a implementace. Mezi takové orgány patří zejména:

- CCA (*Committee of Competent Authorities*), neboli Výbor kompetentních orgánů
- Metodické materiály zpracovávané MAHB (*Major Accident Hazards Bureau*)
- Informační systémy SPIRS (*Seveso Plant Information Retrieval System*) a MARS (*Major Accident Reporting System*)

První zmíněný orgán, nesoucí zkratku CCA, je výborem zabývající se především aplikací směrnice ve smyslu jejího výkladu, projednávání otázek ohledně implementace do vnitrostátních právních řádů, vydávání aplikačních příruček a zajištění spolupráce kompetentních orgánů členských států EU a Evropské komise.⁴⁵ Postupy jednotlivých členských zemí EU přitom vycházejí z metodických materiálů technických skupin druhého jmenovaného orgánu,

⁴³ *Nová směrnice SEVESO III a její dopady* | BOZPinfo.cz. BOZPinfo - Časopis JOSRA [online]. Copyright © 2002 [cit. 07.04.2020]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/nova-smernice-seveso-iii-jeji-dopady>

⁴⁴ *Objekty, na které se vztahují opatření SEVESO*

⁴⁵ *Bartlová, I., Prevence a připravenost na závažné havárie. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 10*

tzv. úřadu MAHB, jehož další význam spočívá především ve správě Veřejného dokumentačního centra o průmyslových rizicích (pod zkratkou CD/CIR dle *Community Documentation Centre on Industrial Risks*), zajištění činnosti Technických pracovních skupin, tzv. TGW's, organizací seminářů, kurzů či konferencí zajišťující průběžné školení v dané oblasti a zejména pro naši problematiku klíčové spravování informačního systému MARS.⁴⁶ Informační systém MARS byl vytvořen Komisí⁴⁷ již v roce 2001 napřed jako dobrovolný, později povinný registr pro nahlašování všech závažných průmyslových havárií s přítomností nebezpečných látek na území členských států. Mezi jeho funkce patří zejména klasifikace havárie s ohledem na proměnné parametry, přítomné látky, následky havárie, jejich příčiny atd., a poskytování informací o registrovaných haváriích pro následné využití pro prevenci. Informace zadávané do MARSu mají dvě formy, první je samotné hlášení o vzniku závažné havárie coby popis hlášené havárie a zpráva o vzniku a následcích závažné havárie, která se zpracuje až po oficiálním závěru šetření havárie⁴⁸. Informační systém MARS je dále doplňován Informačním systémem o zařízeních dle SEVESO III směrnice, tzv. SPIRS systémem, jehož princip je postavený na databázovém systému ukládání geografický map, díky kterým je schopný vytvořit a odhadnout rozsah případných havárií, které by mohly nastat. Je tedy základním informačním pramenem při posuzování vlivu v rámci územního plánování či sestavování bezpečnostních managementů, který kromě fyzicko-politické mapy Evropy s vyznačenými podniky a zařízeními zahrnuje i nástroje pro hodnocení rizik.⁴⁹

⁴⁶ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 10

⁴⁷ Evropská komise, orgán EU

⁴⁸ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 10

⁴⁹ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 10

3 Ústavní základy ochrany životního prostředí, života a zdraví před následky průmyslových havárií

Ačkoliv problematika průmyslových havárií není v rámci ústavní legislativy konkrétně upravena, odkazují se na princip prevence jednotlivé články Ústavy⁵⁰ a Listiny.⁵¹ Například již preambule Ústavy zmiňuje připravenost střežit přírodní a kulturní bohatství a čl. 7 zavazuje stát k šetrnému využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Čl. 10 je zase podstatný z hlediska závazků plynoucích z mezinárodních smluv, jež jsou součástí českého právního řádu. Listina deklaruje čl. 31 právo na ochranu zdraví a dále je významný čl. 35, jež stanovuje právo na příznivé životní prostředí, právo na včasné a úplné informace ohledně stavu životního prostředí i přírodních zdrojů a upravuje kolizi mezi jednotlivými základními právy, kdy se realizací svých práv nikdo nesmí dopouštět ohrožování ani poškozování životního prostředí, přírodních zdrojů, druhového bohatství přírody a kulturních památek nad zákonem stanovený rámec. Všechny tyto dílčí články směřují k jedinému důležitému principu, a to k ochraně životního prostředí jako jedné z nejvyšších hodnot.⁵² Právo na příznivé životní prostředí je naším základním právem, neboť příznivé životní prostředí je naprosto nezbytnou podmínkou pro život člověka a jeho budoucích generací. Z tohoto principu vyplývá zásada všeobecné odpovědnosti každého za stav životního prostředí, která spočívá v povinnosti nepoškozovat a neohrožovat životní prostředí nad míru stanovenou zákony.⁵³ K tomu dochází také skrze další princip práva životního prostředí a to odpovědnost původce. Právní úprava ochrany životního prostředí stihá v první řadě samotného původce nepříznivých důsledků, například průmyslových havárií tam, kde se pracuje s institutem právní odpovědnosti. V případě, kdy původce není znám, nastupuje jako subjekt povinný, nejčastěji potom stát, kdy tak může vyplynout například ze závazku v rámci mezinárodních smluv. Je proto povinnost státu dohlížet, aby svou činností toto právo zajistil a vytvořil tak dostatečné bariéry před škodlivými zásahy a působil opatřeními kontrolní a sankční povahy.⁵⁴

⁵⁰ *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky*

⁵¹ *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*

⁵² *Damohorský, M. a kol., Právo životního prostředí. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 50*

⁵³ *Klíma a kol., Komentář k Ústavě a Listině. 2 díl. 2., roz. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 2 díl. s. 1284*

⁵⁴ *Pavlíček, V. Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 2. dopl. a roz. vyd. Praha: Linde, 1999, str. 282*

Zákon na ústavní úrovni, který se svým obsahem více přibližuje problematice průmyslových havárií, je Ústavní zákon o bezpečnosti republiky,⁵⁵ který uvádí v čl. 5 odst. 1, že pro případy ekologických či průmyslových havárií, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost, je vláda oprávněna vyhlásit nouzový stav. Veškerá opatření potřebná ke zdoání krizové situace je obvykle třeba provést co nejrychleji. S tím dále souvisí omezení některých občanských práv a svobod jinak daných Ústavou či Listinou v důsledku bezpečnostních opatření, které bude nutno provést při krizových situacích, které mohou nastat v důsledku rozsáhlých průmyslových havárií a jiných nehod, například právo na nedotknutelnost osoby dle čl. 7 Listiny a nedotknutelnost obydlí dle čl. 12 Listiny, vlastnické právo dle čl. 11 Listiny, svobodu pohybu a pobytu dle čl. 14 Listiny, právo pokojně se shromažďovat dle čl. 19 Listiny, právo podnikat dle čl. 26 Listiny a právo na stávkou dle čl. 27 Listiny. V případě vyhlášení nouzového stavu se dále postupuje podle tzv. krizového zákona,⁵⁶ který v § 5 všechna výše uvedená práva výslovně vytyčuje a ustanovuje, že je v rámci vládních opatření (vláda zde vystupuje jako jeden z krizových orgánů) možné tato práva „za nouzového stavu nebo za stavu ohrožení státu lze na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezit“.⁵⁷ Zároveň dle následujícího § 6 je dále vláda oprávněna za stejných podmínek nařídít evakuaci osob a majetku z vymezeného území, zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na vymezených místech nebo území, nařídít vykonat uloženou povinnost či poskytnout požadované věcné prostředky, uložit pracovní povinnosti či výpomoci a fyzické osoby jsou povinné tato omezení strpět.⁵⁸

⁵⁵ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky zákona

⁵⁶ Zákon č. 240/2000 Sb., Zákon o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)

⁵⁷ §5 krizového zákona

⁵⁸ Klíma, K. Ústavní právo. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 200

4 Historický exkurz do legislativy průmyslových havárií ČR

V této kapitole se zaměřím na historický vývoj české právní úpravy prevence průmyslových havárií. Počátky právní úpravy této problematiky sahají do 80. let minulého století, kdy v bývalém Československu existovala pouze jediná právní norma, který danou problematiku řešil. Jednalo se o pomůcku civilní obrany s označením CO-51-5 či jinak označovanou jako instrukce Ministerstva obrany ČSSR č. CO-51-5 z roku 1981, která jako jediná svého druhu stanovovala povinnosti na úseku havarijní připravenosti.⁵⁹ Ačkoli se tedy primárně jednalo o instrukci určenou pro složky civilní ochrany, aplikována byla i na průmyslové podniky. Obsahovala celkem dvanáct hlavních průmyslových toxických látek, jmenovitě chlór, amoniak, kyanovodík, formaldehyd, fosgen, sirovodík, sirouhlík, oxid siřičitý, fluorovodík, chlorovodík, chlorid fosforitý, nitrozní plyny; řazeny byly z hlediska míry toxicity nebo početnosti výskytu na území tehdejšího státu. Pomůcka dále obsahovala mimo jiné požadavky na havarijní plán objektu, kde byla specifikována obecná a grafická část plánu, poplachové směrnice, plán vyrozumění a spojení a plán havarijních prací.

V polovině 90. let 20. století, tedy ještě dlouho před vstupem ČR do EU, bylo však nasnadě přiblížit národní legislativu s právními normami Evropského společenství, kdy pro tento účel v oblasti prevence závažných havárií byl přijat zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií. Jeho účinnost byla stanovena od 29. ledna 2000. Důležitou skutečností v tomto ohledu bylo, že tento zákon do českého právního řádu transponoval obě směrnice směrnice SEVESO. Tento krok představoval tedy zásadní milník v této oblasti u nás.⁶⁰

4.1 Zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií

Tento zákon byl přijat v prosinci roku 1999 a stal se základním nástrojem prevence závažných havárií a celé rozsáhlé oblasti havarijní připravenosti. Jeho přijetí bylo nezbytným krokem pro harmonizaci českého právního systému s požadavky z EU a OECD a zároveň splněním podmínek vyplývajících z mezinárodních úmluv.⁶¹ Jak jsem již uvedla v předchozích kapitolách diplomové

⁵⁹ Skřehot, Petr...[et al.]. 2009. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, str. 225

⁶⁰ Skřehot, Petr...[et al.]. 2009. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, str. 225

⁶¹ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 12

práce, v rámci evropské úpravy průmyslových havárií vznikla SEVESO I směrnice a následně SEVESO II směrnice se všemi dodatky, která byla uplatňována od roku 1999. Účel zákona č.353/1999 Sb. je tedy aplikace SEVESO II směrnice pro podmínky České republiky.

Co SEVESO II směrnice ukládala v obecné rovině, již bylo také popsáno výše. V rovině konkrétní vnitrostátní transpozice se působnost tohoto zákona zaměřovala na povinnosti právnických a fyzických osob a zároveň na výkon státní správy v úseku prevence závažných havárií v objektech a zařízeních, kde byly umístěny nebezpečné látky v množstvích, která byla stanovena zákonem, kdy množství látek bylo beze změn převzato ze SEVESO II směrnice.⁶² Tento zákon se výslovně nevztahoval na: vojenské objekty a vojenská zařízení, skládky odpadů, silniční, železniční a vodní dopravu mimo objekty a zařízení a na leteckou dopravu včetně dočasného skladování, nakládky, vykládky během dopravy, přepravu v potrubích včetně souvisejících přečerpávajících stanic postavených mimo objekt a zařízení, geologické práce, hornickou činnost a činnost prováděnou hornickým způsobem, rizika spojená s ionizujícím zářením.⁶³ Povinností každé právnické a fyzické osoby bylo si zjistit, zda se zákon vztahuje na jeho objekt či zařízení a pokud ano, stal se tzv. provozovatelem⁶⁴ a vznikla mu tedy povinnost zařadit svůj objekt nebo zařízení do konkrétní skupiny dle množství přítomné látky a povinnost dále se řídit požadavky zákona. Pokud se jednalo o zařízení nebo objekt s umístěním nižšího množství látek (klasifikováno podle tabulky a jednotlivých sloupců, jednalo by se tedy o kategorii sloupec 1 tabulky I nebo II), zařazovalo se do skupiny A, neboť podle této skupiny představovalo menší míru nebezpečí. Pro skupinu A platila povinnost vypracovat oznámení o zařazení objektu nebo zařízení a bezpečnostní program. Pokud se jednalo o umístění většího množství látek (sloupec 2 tabulky I nebo II), jednalo se už o vyšší míru nebezpečí a provozovatel zařadil objekt nebo zařízení do skupiny B. Pro tuto skupinu se povinnosti podstatně rozšiřovaly, kromě oznámení o zařazení objektu nebo zařízení bylo povinné ještě vypracovat bezpečnostní zprávu, vnitřní havarijní plán a podklady pro zpracování vnějšího havarijního plánu. Zpracovávání těchto dokumentací bylo spolu

⁶² Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 13

⁶³ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 13

⁶⁴ Viz definice vybraných pojmů v 1. kapitole

s výkonem státní správy blíže rozpracováno v příslušných prováděcích předpisech.⁶⁵

Spolu s tímto zákonem byla roku 2000 přijata další skupina předpisů, které řeší problematiku likvidace následků mimořádných událostí, případně krizových situací:

- Zákon č. 238/2000 Sb., zákon o Hasičském záchranném sboru České republiky
- Zákon č. 239/2000 Sb., zákon o integrovaném záchranném systému
- Zákon č. 240/2000 Sb., zákon o krizovém řízení
- Zákon č. 241/2000 Sb., zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy

V rámci evropského legislativního vývoje, kdy bylo nutné rozšířit SEVESO II směrnici o sekundární právní předpis, směrnici 2003/105/ES, byla v 2004 vydána novela tohoto zákona, díky níž se zákon č. 353/1999 Sb. nahrazuje novým zákonem, zákonem č. 82/2004 Sb. o prevenci závažných havárií a dále byl ve stejném roce přijat zákon č. 349/2004 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky a o změně zákona č. 425/1990 Sb., o okresních úradech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií), jak vyplývá z pozdějších změn.

4.2 Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií

Od 1. června 2006 vstoupil v účinnost zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených nebezpečnými chemickými látkami. Nahradil tak zákon č. 353/1999 Sb., který byl novým předpisem v roce 2006 zrušen. Důvodem této novelizace byl již obvyklý vývoj v evropské legislativě i snaha jejího efektivního uplatňování v praxi.⁶⁶ Bylo tedy povinností České republiky zaimplementovat novelizaci SEVESO II směrnice, tedy směrnici Rady 2003/105/ES do zákona o prevenci závažných havárií, což bylo částečně provedeno zákonem č.82/2004 Sb., nicméně se ukázalo, že je nutné zákon ještě dále rozšířit.

⁶⁵ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 14

⁶⁶ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 14

K provedení tohoto zákona byly zároveň vydány další předpisy, které problematiku průmyslových havárií doplňovaly, jmenovitě:

- nařízení vlády č. 254/2006 Sb., o kontrole nebezpečných látek
- vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 255/2006 Sb., o rozsahu a způsobu zpracování hlášení o závažné havárii a konečné zprávy o vzniku a dopadech závažné havárie
- vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 256/2006 Sb., o podrobnostech systému prevence závažných havárií
- vyhláška Ministerstva vnitra č. 103/2006 Sb., o stanovení zásad pro vymezení zóny havarijního plánování a o rozsahu a způsobu vypracování vnějšího havarijního plánu
- vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu č. 250/2006 Sb., kterou se stanoví rozsah a obsah bezpečnostního opatření fyzické ochrany objektů nebo zařízení zařazených do skupiny A nebo do skupiny B⁶⁷

Pro porovnání se zákonem č. 353/1999 Sb. nyní uvedu všechny změny a úpravy, které nový zákon č. 59/2006 Sb. přinesl. I nadále se vztahoval na systém prevence závažných havárií v rámci těch objektů a zařízení, v nichž je umístěna vybraná nebezpečná látka či chemický přípravek, jehož cílem je snižovat pravděpodobnost vzniku a zároveň zmírňovat následky průmyslových havárií s ohledem na zdraví a životy lidí, zvířat, udržitelnost kvality životního prostředí a ochranu majetku v objektech nebo zařízeních a jejich okolí.⁶⁸ V rámci osobní působnosti předepisoval každé právnické nebo podnikající osobě, která užívá anebo bude vlastnit nebo užívat objekt nebo zařízení, v němž je nebo bude umístěna nebezpečná látka, zařadit objekt nebo zařízení do skupiny A nebo B, pokud množství nebezpečných látek bylo stejné nebo větší než množství uvedené v příložených tabulkách. Zákon se tedy nevztahoval na nepodnikající fyzické osoby. Povinnosti konkrétních jedinců při nakládání s nebezpečnými látkami a přípravky byly stanoveny v §§ 44a, 44b zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně

⁶⁷ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 15

⁶⁸ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 15

veřejného zdraví, v platném znění. Zákon č. 59/2006 Sb. se v rámci věcné působnosti nevztahoval na: vojenské objekty a vojenská zařízení, nebezpečí spojená s ionizujícím zářením, dále pak silniční, drážní, leteckou a vodní přepravu vybraných NCHL mimo objekty a zařízení, včetně dočasného skladování, nakládky a vykládky během přepravy, přepravu vybraných NCHL v potrubích, včetně souvisejících přečerpávacích, kompresních a předávacích stanic postavených mimo objekt a zařízení v trase potrubí, dobývání ložisek nerostů v dolech, lomech nebo prostřednictvím vrtů, s výjimkou povrchových objektů, a zařízení chemické a termické úpravy a zušlechťování nerostů, skladování a ukládání materiálů na odkaliště, průzkum a dobývání nerostů na moři a skládky odpadu.

Mezi základní povinnosti, které tento zákon upravoval, patřilo zejména:

1) *Zařazení objektu nebo zařízení do skupiny A nebo skupiny B*

Již víme, že se jednalo o povinnost buď právnických osob či podnikajících fyzických osob, užívající objekt nebo zařízení. Povinnost zařadit objekt nebo zařízení do příslušné skupiny vznikla v případě, kdy bylo množství nebezpečné látky umístěné v objektu nebo zařízení stejné nebo vyšší, než bylo množství uvedené v příslušných tabulkách přílohy č. 1 tohoto zákona. V případě, že se v objektu nebo zařízení nacházelo více nebezpečných látek v podlimitním množství, byl provozovatel povinen provést součet poměrných množství umístěných nebezpečných látek podle stanoveného vzorce. Dále se provozovatelům objektu nebo zařízení ukládala povinnost předložit krajskému úřadu seznam, ve kterém byl uveden druh, množství, klasifikace a fyzikální forma všech nebezpečných látek umístěných v objektu nebo zařízení.⁶⁹ Tento seznam pak byl podkladem návrhu na zařazení objektu nebo zařízení do skupiny A, která zahrnovala objekty a zařízení, v nichž bylo umístěno stejné nebo větší množství nebezpečné látky, než bylo množství uvedené v příloze č. 1 k zákonu v části 1 sloupci 1 tabulky I⁷⁰ nebo tabulky II⁷¹ a současně bylo menší, než je množství uvedené v příloze č. 1 k zákonu v části 1 sloupci 2 tabulky I nebo tabulky II. V případě, že v objektu nebo zařízení nebylo dosaženo množství nebezpečné látky podle předchozí věty, navrhnul provozovatel zařazení objektu nebo zařízení do skupiny A v případě, že součet poměrných množství nebezpečných látek umístěných v objektu nebo zařízení

⁶⁹ § 3 odst. 1 písm. a) zákona o prevenci závažných havárií

⁷⁰ Příloha I diplomové práce

⁷¹ Příloha II diplomové práce

zjištěný podle přílohy č. 1 k zákonu v části 1 tabulce I a tabulce II podle vzorce a za podmínek uvedených v příloze č. 1 k zákonu v části 2 byl roven nebo větší než 1^{72} zařazení do skupiny B.

2) *Analýza hodnocení rizik závažné havárie*

Povinnost provozovatele podrobit se analýze a hodnocení rizik závažné havárie. Proces analyzování a hodnocení rizik závažné havárie musel zahrnovat jmenovitě: identifikaci zdrojů rizik či nebezpečí, kategorizaci možných reprezentativních scénářů událostí a jejich příčin, které mohly vyústit v závažnou havárii, dále pak odhady dopadů možných reprezentativních scénářů závažných havárii na zdraví a životy lidí, hospodářská zvířata, životní prostředí a majetek a s tím související odhady pravděpodobnosti reprezentativních scénářů takových havárii, stanovení míry jednotlivých rizik a hodnocení přijatelnosti rizik vzniku závažných havárií.^{73 74}

3) *Zpracování bezpečnostního programu závažné havárie nebo zpracování bezpečnostní zprávy*

a) *Bezpečnostní program*

Jednalo se o bezpečnostní dokument zpracovaný provozovatelem, který stanovil systém řízení bezpečnosti v rámci daného objektu nebo zařízení. Bylo povinností provozovatele objektu nebo zařízení zařazeného ve skupině A zpracovat bezpečnostní program a také se jím řídit. Bezpečnostní program musel obsahovat: zásady prevence závažné havárie; a strukturu a systém řízení bezpečnosti zajišťující ochranu zdraví a životů lidí, hospodářských zvířat, životního prostředí a majetku.

Dále bylo povinností provozovatele na základě sdělení krajského úřadu do programu zahrnout preventivní bezpečnostní opatření vztahující se k možnému vzniku domino efektu. Provozovatel stávajícího objektu nebo zařízení byl povinen předložit program ke schválení krajskému úřadu. Provozovatel, který zřizoval nový objekt nebo nové zařízení výstavbou nebo změnou užívání, byl povinen předložit program ke schválení krajskému úřadu spolu s prohlášením o předložení návrhu na vydání územního rozhodnutí o umístění objektu nebo zařízení, popřípadě

⁷² § 3 odst. 2 zákona o prevenci závažných havárií

⁷³ Skřehot, Petr...[et al.]. 2009. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, str. 231

⁷⁴ Vyhláška č. 256/2006 Sb., o podrobnostech systému prevence závažných havárií

o předložení žádosti o stavební povolení nebo žádosti o dodatečné povolení stavby v případě, kdy územní rozhodnutí nebylo vydáno.

Provozovatel byl rovněž dále povinen prokazatelně seznámit zaměstnance v potřebném rozsahu se schváleným programem a ostatní fyzické osoby zdržující se v objektu nebo u zařízení prokazatelně v potřebném rozsahu informovat o rizicích závažné havárie, o preventivních bezpečnostních opatřeních a o jejich žádoucím chování v případě vzniku závažné havárie.

Povinností provozovatele bylo také neprodleně aktualizovat program při každé změně druhu nebo množství umístěné nebezpečné látky přesahujícím 10 % dosavadního množství anebo po každé změně technologie, ve které byla nebezpečná látka použita, nebo po organizačních změnách, pokud tato změna vedla ke změně bezpečnosti užívání objektu nebo zařízení. Aktualizaci byl provozovatel povinen do jednoho měsíce ode dne nastalé změny předložit krajskému úřadu ke schválení. Užívání nového objektu nebo zařízení nesmělo být zahájeno, dokud rozhodnutí o schválení programu krajským úřadem nenabylo právní moci. Provozovatel nového objektu nebo zařízení byl povinen vypracovat a předložit návrh bezpečnostního programu ke schválení krajskému úřadu nejpozději 3 měsíce před uvedením nového objektu nebo zařízení do zkušebního provozu; v případě, kdy se zkušební provoz neprováděl, ve stejné lhůtě před uvedením do užívání.

b) *Bezpečnostní zpráva*

Opět se jednalo o bezpečnostní dokument, který měl provozovatel objektu nebo zařízení povinně vypracovat a následně se a podle něj řídit v případě zařazení objektu nebo zařízení do skupiny B. Provozovatel v jednotlivých bodech musel uvádět: veškeré informace o systému řízení u provozovatele s ohledem na prevenci závažné havárie společně s informacemi o jednotlivých složkách životního prostředí v lokalitě objektu nebo zařízení, technický popis daného objektu nebo zařízení, postupy a výsledky identifikace zdrojů rizika či nebezpečí, analýzy a hodnocení rizik a metody prevence, opatření pro ochranu a zásah k omezení dopadů závažné havárie, dále aktualizovaný seznam nebezpečných chemických látek nacházející se v objektu či zařízení a jmenný seznam uvádějící ty právnické osoby a fyzické osoby, které se podílely na bezpečnostní zprávě.

Provozovatel stávajícího objektu nebo zařízení byl povinen předložit bezpečnostní zprávu krajskému úřadu ke schválení. Provozovatel, který zřizoval

nový objekt nebo nové zařízení výstavbou nebo změnou užívání, byl povinen předložit bezpečnostní zprávu ke schválení spolu s prohlášením o předložení návrhu na vydání územního rozhodnutí o umístění objektu nebo zařízení, popřípadě o předložení žádosti o stavební povolení nebo o dodatečné povolení stavby v případě, kdy územní rozhodnutí nebylo vydáno.

Užívání nového objektu nebo zařízení nesmělo být zahájeno, dokud rozhodnutí o schválení bezpečnostní zprávy krajským úřadem nenabýlo právní moci. Provozovatel nového objektu nebo zařízení, které je stavbou, byl povinen předložit ke kolaudačnímu řízení pravomocné rozhodnutí krajského úřadu o schválení bezpečnostní zprávy. Toto rozhodnutí byl provozovatel povinen předložit též k žádosti o povolení změny v užívání stavby, pokud by nový účel užívání stavby souvisel s umístěním nebezpečné látky uvedené v příloze č. 1 k zákonu.

Provozovatel byl dále povinen bezodkladně zajistit aktualizaci bezpečnostní zprávy po každé změně druhu nebo množství umístěné nebezpečné látky přesahujícím 10 % dosavadního množství anebo po každé změně technologie, ve které byla nebezpečná látka použita, nebo po organizačních změnách, pokud tyto změny vedly ke změně.⁷⁵

4) *Zpracování plánu fyzické ochrany objektu nebo zařízení*

Provozovatel objektu nebo zařízení, jež bylo zařazeno do skupiny A nebo B, byl povinen zpracovat plán fyzické ochrany objektu nebo zařízení. V plánu fyzické ochrany uváděl bezpečnostní opatření, kterými byly: analýza možností neoprávněných činností a provedení případného útoku na objekty nebo zařízení, režimová opatření, fyzická ostraha, technické prostředky. Plán fyzické ochrany a jeho změny zasílal provozovatel objektu nebo zařízení krajskému úřadu a Policii České republiky na vědomí. Provozovatel byl povinen přijmout a zajistit bezpečnostní opatření pro fyzickou ochranu objektů nebo zařízení uvedena v plánu fyzické ochrany, k zabránění vzniku závažných havárií a omezení jejich důsledků na zdraví a životy lidí, hospodářská zvířata, životní prostředí a majetek. Funkčnost bezpečnostních opatření, včetně funkčních zkoušek poplachového systému, byl provozovatel povinen prověřit nejméně jedenkrát ročně. O provedených funkčních

⁷⁵ Skřehot, Petr...[et al.]. 2009. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, str. 232

zkouškách provedl zápis, který uchovával po dobu 3 let. O bezpečnostních opatřeních obsažených v plánu fyzické ochrany byli povinni zaměstnanci provozovatele, zaměstnanci orgánů veřejné správy a jiné osoby, které se s nimi seznámili v souvislosti s plněním pracovních povinností, zachovávat mlčenlivost a neposkytovat o nich informace podle zvláštního zákona. Povinnost mlčenlivosti trvala i po skončení pracovního poměru nebo příslušných prací. Náležitosti bezpečnostních opatření stanovil provozovatel vnitřním předpisem v rozsahu stanoveném prováděcím právním předpisem.

5) *Zpracování vnitřního havarijního plánu*

Povinnost zpracovat vnitřní havarijní plán vznikl v rámci povinnosti zpracovat bezpečnostní zprávu. Vnitřní havarijní plán stanovil opatření uvnitř objektu nebo zařízení při vzniku závažné havárie vedoucí ke zmírnění jejích dopadů. Ve vnitřním havarijním plánu muselo být provozovatelem uvedeno: jména, příjmení a funkční zařazení fyzických osob, které jsou pověřeny provozovatelem realizovat preventivní bezpečnostní opatření, jednotlivé scénáře možných havárií, scénáře odezvy na možné havárie, scénáře řízení odezvy na možné havárie a matice odpovědnosti za jednotlivé fáze odezvy na možné havárie, výčet všech možných dopadů závažné havárie a výčet veškerých činností nezbytných ke zmírnění dopadů závažné havárie, přehled všech ochranných zásahových prostředků, kterými provozovatel disponuje, postupy při vyrozumění dotčených orgánů veřejné správy a varování osob, opatření pro výcvik a plán havarijních cvičení, opatření k podpoře zmírnění dopadů závažné havárie mimo objekt a spolupráci se složkami integrovaného záchranného systému. Ostatní plány pro řešení mimořádných událostí zpracované provozovatelem a schválené podle zvláštních předpisů byly součástí vnitřního havarijního plánu a tvořily samostatné přílohy. Provozovatel stávajícího objektu nebo zařízení byl povinen předložit vnitřní havarijní plán k evidenci a archivaci a popřípadě k dalšímu využití pro účely sestavení vnějšího havarijního plánu krajskému úřadu. Provozovatel byl tedy povinen: průběžně aktualizovat vnitřní havarijní plán nejpozději do 1 měsíce po každé změně druhu nebo množství umístěné nebezpečné látky přesahujícím 10 % dosavadního množství nebo po každé změně technologie, ve které byla nebezpečná látka použita, pokud tyto změny vedly ke změně bezpečnosti užívání objektu nebo zařízení, a při organizačních změnách ovlivňujících systém zajištění bezpečnosti, dále předkládat krajskému úřadu neprodleně aktualizaci vnitřního havarijního plánu k evidenci

a archivaci a popřípadě k dalšímu využití pro účely sestavení vnějšího havarijního plánu. Zahrnovat na základě rozhodnutí krajského úřadu do vnitřního havarijního plánu preventivní bezpečnostní opatření vztahující se k možnosti vzniku domino efektu, zvažovat ve vnitřním havarijním plánu také opatření na zmírnění dopadů závažné havárie a souvislosti umístění objektu nebo zařízení vzhledem k dopravní nebo technické infrastruktuře, sídelním útvarům nebo významným krajinným prvkům, zvláště chráněným územím a územím soustavy NATURA 2000.⁷⁶ Zajistit prověření vnitřního havarijního plánu z hlediska jeho aktuálnosti nejméně jednou za 3 roky ode dne, kdy se stal vnitřní havarijní plán platným dokumentem. Tento den musel být v dokumentu vyznačen včetně podpisu oprávněné fyzické osoby. Dále bylo povinností prokazatelně seznámit zaměstnance a ostatní fyzické osoby zdržující se v objektu nebo u zařízení o rizicích závažné havárie, o preventivních bezpečnostních opatřeních a o žádoucím chování v případě vzniku závažné havárie. Uložit vnitřní havarijní plán tak, aby byl dostupný osobám, které mají pověření realizovat opatření vnitřního havarijního plánu a provádět kontroly, postupovat podle vnitřního havarijního plánu v případě, kdy závažnou havárii nelze odvrátit nebo k závažné havárii již došlo. Provozovatel nového objektu nebo zařízení zařazeného do skupiny B byl povinen vypracovat a předložit krajskému úřadu vnitřní havarijní plán k evidenci a uložení a písemné podklady pro stanovení zóny havarijního plánování a vypracování vnějšího havarijního plánu nejpozději 3 měsíce před uvedením nového objektu nebo zařízení do zkušebního provozu; v případě, kdy se zkušební provoz neprováděl, ve stejné lhůtě před uvedením do užívání.

6) *Zpracování podkladů pro stanovení zóny havarijního plánování a pro vypracování vnějšího havarijního plánu*

Při zpracování bezpečnostní zprávy vznikla provozovateli povinnost vypracovat a předložit krajskému úřadu písemné podklady pro stanovení zóny havarijního plánování a pro vypracování vnějšího havarijního plánu současně s předložením bezpečnostní zprávy a zároveň spolupracovat s krajským úřadem a dalšími pověřenými organizacemi a institucemi při zajišťování havarijní připravenosti v oblasti vymezené vnějším havarijním plánem. Veškeré tyto písemné podklady pro stanovení zóny havarijního plánování a pro vypracování vnějšího

⁷⁶ Zákon č.114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

havarijního plánu musely obsahovat identifikační údaje provozovatele, jméno a příjmení té fyzické osoby, která zodpovídala za zpracování podkladů, popis závažné havárie, která reálně mohla vzniknout v daném objektu nebo zařízení a jejíž dopady se mohly projevit mimo objekt nebo zařízení, výčet možných dopadů závažné havárie na život a zdraví lidí, hospodářská zvířata, životní prostředí a majetek, včetně způsobů efektivní ochrany před těmito dopady a výčet preventivních bezpečnostních opatření ke zmírnění dopadů závažné havárie, seznam a popis technických prostředků využitelných při odstraňování následků závažné havárie, které jsou umístěny mimo objekt nebo zařízení provozovatele a další nezbytné údaje, které si vyžádal příslušný krajský úřad a dále údaje vyžádané podle zvláštního právního předpisu. Zároveň bylo povinností provozovatele předložit krajskému úřadu podklady pro stanovení zóny havarijního plánování a pro vypracování vnějšího havarijního plánu nejpozději 3 měsíce před uvedením nového objektu nebo zařízení do zkušebního provozu a této lhůty se užívalo i v případě, kdy se zkušební provoz neprováděl a objekt i zařízení šlo do užívání. Krajský úřad stanovil zónu havarijního plánování a vypracoval pro ni vnější havarijní plán. Při vypracování vnějšího havarijního plánu musel vyhodnotit a zvážit možnost vzniku domino efektu a přihlížet k oprávněným připomínkám veřejnosti a obcí v zóně havarijního plánování, jakož i k vyjádřením dotčených orgánů veřejné správy. Podle vnějšího havarijního plánu krajský úřad postupoval v případě, kdy závažnou havárii nešlo odvrátit či k závažné havárii již došlo. Příslušný krajský úřad zasílal vnější havarijní plán po jeho schválení územně příslušným základním složkám integrovaného záchranného systému.⁷⁷

7) *Poskytování informací o vzniku a dopadech závažné havárie*

Jednalo se o stanovení povinnosti provozovatele, v jehož objektu nebo zařízení došlo k závažné havárii tuto skutečnost neprodleně ohlásit příslušnému krajskému úřadu, dále všem dotčeným orgánům veřejné správy podle zvláštního právního předpisu (vyhláška č. 256/2006 Sb.) a všem dotčeným obcím v případě, že následky závažné havárie splňovaly kritéria stanovená v příloze č. 3 k zákonu č. 59/2006 Sb., byl provozovatel povinen doručit krajskému úřadu písemné hlášení o vzniku závažné havárie do 24 hodin od jejího vzniku s tím, že konečnou písemnou

⁷⁷ Skřehot, Petr...[et al.]. 2009. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, str. 227

zprávu o vzniku a dopadech závažné havárie byl povinen doručit krajskému úřadu nejpozději do 3 měsíců od vzniku závažné havárie.⁷⁸

8) *Sjednání pojištění odpovědnosti za škody vzniklé v důsledku závažné havárie*

Povinností provozovatele bylo sjednat si pojištění odpovědnosti za škody vzniklé v důsledku závažné havárie ve lhůtě 100 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí krajského úřadu o schválení bezpečnostního programu nebo bezpečnostní zprávy s tím, že výše limitu pojistného plnění sjednaného provozovatelem musela odpovídat rozsahu možných dopadů závažné havárie, které byly uvedeny ve schváleném bezpečnostním programu nebo ve schválené bezpečnostní zprávě. Další povinností provozovatele bylo být pojištěn po celou dobu užívání objektu nebo zařízení, po kterou splňuje podmínky pro zařazení objektu nebo zařízení do skupiny A nebo B, a též i po celou dobu zkušebního provozu. Stejně tak byl provozovatel povinen sjednat pojištění před uvedením nového objektu nebo zařízení do zkušebního provozu; v případě, kdy ke zkušebnímu provozu nepřistoupil, se postupovalo dle pravidel jmenovaných v prvním odstavci. Výše limitu pojistného plnění sjednaného provozovatelem po dobu zkušebního provozu muselo odpovídat rozsahu možných dopadů případě havárie stanovených na základě výsledku analýzy a hodnocení rizik, předložené krajskému úřadu pro účely územního řízení nebo vydání stavebního povolení.⁷⁹ Výše pojistné částky navržená provozovatelem musela odpovídat rozsahu možných dopadů případné havárie, které byly vyjádřeny ve schváleném programu nebo ve schválené bezpečnostní zprávě. Povinností provozovatele bylo následně předat krajskému úřadu ověřenou kopii smlouvy o pojištění a jejich změn nejpozději do 30 dnů ode dne jejího uzavření. Provozovatel byl dále povinen předat krajskému úřadu ověřenou kopii smlouvy o pojištění sjednaném před zahájením zkušebního provozu objektu nebo zařízení. A nelze opomenout povinnost neprodleně oznámit krajskému úřadu každou změnu v rámci pojištění.⁸⁰

⁷⁸ Skřehot, Petr...[et al.]. 2009. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, str. 238

⁷⁹ § 21 odst. 1 zákona č.59/2006 Sb.

⁸⁰ Skřehot, Petr...[et al.]. 2009. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, str. 238

5 Platná právní úprava prevence průmyslových havárií

Nyní se zaměřím na charakteristiku a rozbor současně platné právní úpravy zákona o prevenci závažných havárií.

5.1 Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií

Jak jsem již uvedla v předchozích kapitolách, vývoj a pokrok v oblasti prevence je nezastavitelný, a to platí rovněž pro vývoj legislativní. S dalšími společenskými požadavky a novými havarijními případy bylo nutné přistoupit k modernizaci přijetím pro nás již známé unijní směrnice SEVESO III., která zrcadlí přijetí klasifikace látek dle nařízení CLP.⁸¹ Zákon č. 224/2015 Sb., neboli zákon o prevenci závažných havárií,⁸² který nahradil zákon č. 59/2006 Sb., a jemuž bude věnovaná tato kapitola, je realizací směrnice SEVESO III., vstoupil v platnost dne 12. srpna 2015 a následně nabyl účinnosti 10. října 2015. Současně s novým zákonem o prevenci závažných havárií byly vydány další prováděcí předpisy, které tento zákon doplňují. Jedná se o:

- vyhlášku MPO č. 225/2015, o stanovení rozsahu bezpečnostních opatření fyzické ochrany objektu zařazeného do skupiny A nebo skupiny B
- vyhlášku MV č. 226/2015 Sb., o zásadách pro vymezení zóny havarijního plánování a postupu při jejím vymezení a o náležitostech obsahu vnějšího havarijního plánu a jeho struktury
- vyhlášku MŽP č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku
- vyhlášku MŽP č. 228/2015 Sb., o rozsahu zpracování informace veřejnosti, hlášení o vzniku závažné havárie a konečné zprávy o vzniku a dopadech závažné havárie
- vyhlášku MŽP č. 229/2015 Sb., o způsobu zpracování návrhu ročního plánu kontrol a náležitostech obsahu informace o výsledku kontroly a zprávy o kontrole

⁸¹ Podrobnosti v kapitole 2

⁸² Zákon č. 224/2015 Sb. *Zákon o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů*

A pro další doplnění uvedu i jiné související předpisy:

- Zákon č. 350/2011 Sb., zákon o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon)
- Zákon č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 76/2002 Sb., zákon o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci)
- Zákon č. 239/2000 Sb., zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů
- Zákon č. 240/2000 Sb., zákon o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)
- Zákon č. 320/ 2015 Sb., zákon o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru)

Tento zákon vychází z již ověřeného schématu současného systému právní úpravy. Obdobně jako zákony dosavadní, i tento zákon v souladu s uvedenou směrnicí stanovuje systém prevence závažných havárií pro objekty, v nichž je přítomna vybraná nebezpečná chemická látka nebo chemická směs splňující kritéria stanovená v tabulce I nebo uvedená v tabulce II přílohy č. 1 zákona, a to ať už jako surovina, výrobek, vedlejší produkt nebo meziprodukt či zbytek. V souladu se směrnicí SEVESO III. zákon určuje ty objekty, na které se nevztahuje, tedy jmenovitě na tyto: vojenské objekty a zařízení, nebezpečí spojená s ionizujícím zářením, dále na silniční, drážní, leteckou a vodní přepravu nebezpečných látek mimo objekty, včetně dočasného skladování, nakládky a vykládky během přepravy, včetně přepravy nebezpečných látek v potrubích, včetně souvisejících přečerpávacích, kompresních a předávacích stanic postavených mimo objekt v trase potrubí, geologické práce, hornickou činnost a činnost prováděnou hornickým způsobem v dolech, lomech nebo prostřednictvím vrtů, s výjimkou povrchových objektů chemické a termické úpravy a zušlechťování nerostů, skladování a ukládání materiálů na odkaliště, jsou-li v souvislosti s těmito činnostmi umístěny nebezpečné látky, dále nezahrnuje průzkum a dobývání nerostů na moři, včetně uhlovodíků, skladování plynu v podzemních zásobnících v pobřežních vodách, a to jak na

místech určených ke skladování, tak na místech, kde se rovněž provádí průzkum a dobývání nerostů, včetně uhlovodíků, s výjimkou pevninských podzemních zásobníků plynu v přirozených vrstvách, vodonosných vrstvách, solných kavernách a opuštěných dolech a nakonec skládky odpadu, včetně podzemního skladování odpadu,⁸³ neboť všechny tyto vyjmenované objekty podléhají právní úpravě obsažené ve zvláštních právních předpisech a zahrnující otázky bezpečnosti spojené s jejich užíváním a zároveň pro srovnání se předešlou právní úpravou obsaženou v zákoně o prevenci závažných havárií⁸⁴ dochází k rozšíření působnosti zákona rovněž na pevninské podzemní zásobníky plynu. Současně s tím stanovuje povinnosti právnických nebo podnikajících fyzických osob, které takové objekty užívají či užívat budou, a rovněž zakotvuje působnost orgánů státní správy na úseku prevence závažných havárií. Opět přichází s definicemi základních pojmů, se kterými zákon pracuje. Definice základních pojmů respektují vymezení uvedené ve směrnici s tím, že zvolená terminologie je uzpůsobena zvyklostem českého přístupu k právní úpravě v oblasti prevence závažných havárií. Definovány jsou především pojmy jako objekt, zařízení, provozovatel, nebezpečná látka a její umístění, které jsou zásadní pro určení ukládaných povinností. Nad rámec definic zakotvených v nové směrnici jsou zde vymezeny některé další pojmy, jako například domino efekt, zóna havarijního plánování a scénář.⁸⁵

Cílem tohoto zákona je stanovení základní povinnosti všech právnických nebo podnikajících fyzických osob, které užívají nebo budou užívat objekt, v němž je některá z vybraných nebezpečných chemických látek nebo směsí umístěna (tedy bez ohledu na množství, v němž je nebezpečná látka v objektu přítomna), a tou je přijmout opatření nezbytná k tomu, aby závažná havárie nevznikla nebo aby v případě, že k takové závažné havárii již došlo, byly její dopady co možná nejmírnější. V tom smyslu jsou stanoveny konkrétní povinnosti právnických a podnikajících fyzických osob, které užívají objekt, v němž je umístěna některá nebezpečná látka. Zde provedu výčet jednotlivých konkrétních povinností, které zákon vyslovuje:

⁸³ §3 zákona č. 224/2015 Sb.

⁸⁴ Zákon č. 59/2006 Sb.

⁸⁵ Viz. definice vybraných pojmů v 1. kapitole

1) *Zařazení nebo nezařazení objektu v rámci působnosti zákona*

Zákon stanovuje celý systém preventivních opatření vztahujících se k předcházení závažným haváriím pro objekty, ve kterých se nachází nebo je umístěna nebezpečná látka popř. směs. Jeho cílem je snížení možných rizik a pravděpodobnosti vzniku takových havárií s důrazem na omezení následků na životy a zdraví lidí a zvířat, životní prostředí, dále pak majetek v objektech nebo v bezprostředním okolí. Povinností každé právnické osoby či podnikající fyzické osoby je zjištění, zda se na jejich objekty zákon vztahuje.

Pokud dojde ke zjištění, že se na objekt zákon vztahuje, stává se takový subjekt provozovatelem a jeho povinností je bez prodlení navrhnout kategorizaci, čili zařazení objektu do konkrétní skupiny na základě množství a typu přítomné látky či směsi a následně se dále řídit požadavky zákona. Tabulky, podle kterých se zařazení určuje,⁸⁶ jsou principiálně stejné, jako tomu bylo v dosavadním zákoně. Opět se dělí na skupinu A a skupinu B, s tím, že na skupinu A je vyvíjeno méně požadavků jako na skupinu B, neboť objekty typu A představují menší míru nebezpečí, než objekty typu B. Návrh na zařazení musí obsahovat:

- specifické identifikační údaje objektu a provozovatele
- seznam umístěných látek v objektu s přihlédnutím k druhu, množství, klasifikace a fyzikální formě těchto látek
- konkrétní popis stávající či plánované činnosti provozovatele
- grafické znázornění okolí objektu včetně popisu místa
- přesné údaje o množství nebezpečných látek použitých při výpočtu součtu poměrných množství těchto látek umístěných v objektu
- popis výpočtu součtu poměrných množství těchto látek umístěných v objektu
- místo a datum s podpisem fyzické osoby oprávněné jednat za provozovatele

⁸⁶ Příloha III a příloha IV diplomové práce

Je zdůrazněno a blíže vysvětleno, že pokud právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba zjistí, že se na ní nevztahují povinnosti navrhnout zařazení objektu do skupiny A nebo skupiny B, ale množství nebezpečné látky umístěné v objektu nebo zařízení je větší než 2% množství nebezpečné látky uvedené ve sloupci 2 tabulky I,⁸⁷ je povinna tuto skutečnost protokolárně zaznamenat a protokol uložit pro účely kontroly ze strany příslušných orgánů a rovněž jej zaslat krajskému úřadu.⁸⁸

2) *Posouzení rizik vzniku závažné havárie*

Provozovatel je povinen z důvodu přesného zpracování bezpečnostního programu nebo bezpečnostní zprávy posoudit rizika vzniku závažné havárie. V tomto posudku podrobně uvede především tyto náležitosti:

- veškerou identifikaci možných zdrojů rizik s přihlédnutím k bližšímu výběru zdrojů možných rizik, jejichž účelem jsou podklady pro následnou analýzu
- samotnou analýzu rizik, která zahrnuje především určení možných scénářů událostí a jejich příčin v souvislosti s případným vznikem závažné havárie, následně pak odhad následků možných scénářů s dopady na životy a zdraví lidí a zvířat, životní prostředí a majetek, z toho vzniklých odhadů roční frekvence scénářů závažných havárií a také stanovení míry všech rizik daných scénářů, které vycházejí z provedených stanovení následků a frekvencí
- zhodnocení stanovených rizik, které obsahuje hodnocení přijatelnosti těchto rizik na základě kritéria skupinového rizika

Způsob provedení posouzení rizik závažné havárie a jeho rozsah je stanoven provádějícím předpisem – vyhláškou MŽP č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku.

Posouzení rizik je vnímáno komplexně a provádí se pro všechny fáze životního cyklu objektu a v tomto cyklu je zahrnuto už zpracování samotné projektové dokumentace a nezapomíná se ani na případnou likvidaci provozu či

⁸⁷ Příloha III diplomové práce

⁸⁸ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 21

objektu provozovatele, dále posouzení zabývá běžnými i mimořádnými provozními podmínkami a neopomíjí ani možné selhání lidského faktoru nebo možného vnějšího vlivu či ohrožení. Pro tyto účely vydal Odbor environmentálních rizik MŽP Certifikovanou metodiku přístupu k analýze rizik a hodnocení rizik průmyslových havárií pro posouzení rizik v rámci prevence závažných havárií.⁸⁹

3) *Bezpečnostní program*

Tento typ dokumentu vypracovávají provozovatelé se zařazením do skupiny A. Účelem dokumentu je snaha vést provozovatele k systematickému přístupu v rámci zajištění bezpečnosti objektu na základě výsledků posouzení rizik závažné havárie. Provozovatel je povinen v návrhu bezpečnostního programu především prokázat, že stanovil všechny zásady prevence závažné havárie a dále, že vytvořil strukturu i vnitřní systém řízení bezpečnosti zajišťující ochranu zdraví a životů lidí, zvířat, životního prostředí a také majetku.

Výše zmíněné zásady prevence tak vycházejí z posouzení možných rizik vzniku závažné havárie, vždy musí reflektovat charakter zdrojů rizik a vytvářejí se tak, aby bezvýhradně a zároveň srozumitelnou formou směřovaly k zajištění odpovídající struktury a funkčnosti celého systému preventivních opatření a řízení bezpečnosti.

Celý systém řízení bezpečnosti pak zahrnuje nejen popis organizační struktury, ale dále stanoví zejména jednotlivé odpovědnosti, plánovací činnosti, pravidla, postupy a rovněž procesy pro zavádění, naplňování a prověřování politiky prevence závažných havárií. To vše směřuje k prohlášení provozovatele, že se hlásí k závazkům, záměrům a zásadám naplňování preventivních zásad a opatření v rámci celé problematiky závažných havárií.

Provozovatel povinen předložit svůj návrh bezpečnostního programu ke schválení příslušnému krajskému úřadu. Zároveň je povinen seznámit se schváleným programem všechny zaměstnance a zajišťovat jeho pravidelnou aktualizaci v případě každé změny, která se týká změny druhu nebo množství umístěné nebezpečné látky přesahující svým objemem 10% dosavadního množství.

⁸⁹ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 22

To samé platí také v případech, kdy dochází ke změně či úpravě výrobních technologií.

Příslušný krajský úřad předá neprodleně návrh bezpečnostního programu, který obsahuje předepsané náležitosti, k posouzení a k vyjádření Výzkumnému ústavu bezpečnosti práce (VÚBP), dále pak dotčeným orgánům veřejné správy a dotčeným obcím. Zpracováním posudků návrhů bezpečnostní dokumentace a posudků k posouzení rizik závažné havárie bylo pověřeno ministrem životního prostředí podle zákona č. 224/2015 Sb., s platností od 1. října 2015, odborné pracoviště pro prevenci závažných havárií VÚBP.

Na základě vyjádření VÚBP a dotčených orgánů státní i veřejné správy vydá rozhodnutí o schválení bezpečnostního programu, nebo v případě, kdy dojde ke zjištění nedostatků, vyzve provozovatele k jejich neprodlenému odstranění.

Způsob, jakým se zpracovává bezpečnostní program, či jeho povinné aktualizace, je stanoven prováděcím předpisem – vyhláškou MŽP č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku. Bezpečnostní program se dělí na následující součásti:

- základní informace o objektu, údaje o provozovateli, provozované činnosti, údaje o zaměstnancích
- posouzení rizik závažné havárie v rozsahu odpovídajícím míře rizika závažných havárií a závažnosti jejich následků
- popis zásad, cílů a politiky prevence závažné havárie
- popis systému řízení bezpečnosti, který obsahuje charakteristiku systému řízení bezpečnosti, údaje k jednotlivým tematickým oblastem řízení bezpečnosti, jakou jsou lidské zdroje v objektu a jejich řízení, řízení provozu objektu, řízení změn v objektu, havarijní plánování, dále pak sledování a hodnocení plnění cílů stanovených politikou prevence a systém řízení bezpečnosti, rovněž audit systému řízení bezpečnosti a politiky prevence závažných havárií
- závěrečné shrnutí

Náležitosti charakteristiky systému řízení bezpečnosti a struktura popisu jednotlivých tematických oblastí systému řízení bezpečnosti jsou stanoveny

v příloze č. 2 vyhlášky MŽP č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku.⁹⁰

4) *Bezpečnostní zpráva*

Tento dokument mají za povinnost zpracovat provozovatelé zařízení do skupiny B, tudíž ti provozovatelé, u nichž je umístěno stanovené množství nebezpečných látek, které několikanásobně přesahuje množství než u předchozí skupiny provozovatelů, a tedy i následky případné havárie mohou být svým charakterem závažnější, a to na základě posouzení rizik závažné havárie.

Bezpečnostní zpráva je dokumentem, který musí obsahovat následující:

- základní informace o objektu
- technický popis objektu
- informace o složkách životního prostředí v okolí objektu
- posouzení rizik závažné havárie
- popis zásad, cílů a politiky prevence závažných havárií
- popis systému řízení bezpečnosti
- popis prevence v rámci bezpečnostních opatření k omezení vzniku a následků závažné havárie
- závěrečné shrnutí

V bezpečnostní zprávě je provozovatel dále povinen:

- stanovit zásady bezpečnosti a spolehlivosti přiměřené zjištěnému nebezpečí při stavbě, provozu a údržbě jakéhokoliv zařízení, jeho vybavení a infrastruktury spojené s jeho provozem, které představují nebezpečí závažné havárie
- vypracovat zásady vnitřního havarijního plánu a poskytnout informace umožňující vypracování vnějšího havarijního plánu, který zahrne bezpečnostní opatření vztahující se k možnému vzniku „domino efektu“

⁹⁰ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 23-24

- zajistit odpovídající informování příslušných orgánů veřejné správy a obcí pro přijetí rozhodnutí z hlediska rozvoje nových činností nebo rozvoje v okolí stávajících objektů

Provozovatel je stejně jako v případě bezpečnostního programu, tak i v případě bezpečnostní zprávy předložit dokument nebo jeho aktualizaci i zprávu o posouzení bezpečnostní zprávy příslušnému krajskému úřadu ke schválení.

Krajskému úřadu v rámci schvalovacího procesu zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií ukládá zaslat návrhy bezpečnostní dokumentace neprodleně k vyjádření dotčeným orgánům a dotčeným obcím. Nově pak, aby neprodleně zajistil zpracování posudku návrhu bezpečnostní dokumentace právníkem osobou zřízenou Ministerstvem práce a sociálních věcí a pověřenou zpracováním posudku návrhu bezpečnostní dokumentace MŽP. Jak už bylo uvedeno v předcházejícím bodě, jedná se o Odborné pracoviště pro prevenci závažných havárií VÚBP. Právníkem osoba pověřená zpracováním posudku zpracuje posudek návrhu bezpečnostní dokumentace na základě předloženého návrhu a prověření v něm uvedených údajů u provozovatele objektu.

Na základě vyjádření VÚBP a dotčených orgánů vydá krajský úřad rozhodnutí o schválení nebo vyzve provozovatele k odstranění nedostatků.

Provozovateli náleží ještě další povinnost vyplývající z platných zákonů a nařízení, a sice musí prokazatelným způsobem seznámit všechny zaměstnance v potřebném rozsahu s obsahem bezpečnostní zprávy. Zároveň je povinen osoby zdržující se v objektu informovat o rizicích závažné havárie a o preventivních opatřeních a jejich chování v případě jejího vzniku.

Způsob zpracování a struktura bezpečnostní zprávy i způsob zpracování zprávy o posouzení bezpečnostní zprávy jsou rovněž rozpracovány ve vyhlášce MŽP č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku.

V zákoně je také zpracováno „pojištění odpovědnosti za škody vzniklé v důsledku závažné havárie“. Provozovatel objektu nebo zařízení, které je zařazeno do obou skupin (tedy A a B) je povinen:

- sjednat pojištění odpovědnosti za škody vzniklé v důsledku závažné havárie, při čemž výše limitu pojistného plnění sjednaného provozovatelem musí odpovídat rozsahu možných následků takové havárie, které jsou uvedeny ve schváleném bezpečnostním plánu nebo v bezpečnostní zprávě
- předat v zákonné lhůtě příslušnému krajskému úřadu ověřenou kopii sjednané smlouvy o pojištění
- bezodkladně písemně oznámit krajskému úřadu každou změnu v pojištění⁹¹

5) *Plán fyzické ochrany objektu nebo zařízení*

Každý provozovatel objektu zařazený do skupiny A či skupiny B má za povinnost zpracovat plán fyzické ochrany. Plán samotný a jeho změny zasílá příslušnému krajskému úřadu a dává ho na vědomí krajskému ředitelství Policie ČR. Zároveň je povinen přijmout a zajistit všechna bezpečnostní opatření pro fyzickou ochranu objektů, která jsou uvedena v plánu fyzické ochrany.

V plánu fyzické ochrany uvede provozovatel tato bezpečnostní opatření:

- důkladnou analýzu možností neoprávněných činností a provedení případného útoku na objekt či zařízení
- tzv. režimová opatření
- fyzickou ostrahu
- používané technické prostředky

Všechny náležitosti bezpečnostních opatření stanoví provozovatel vnitřním předpisem v takovém rozsahu a obsahu, aby odpovídal prováděcímu předpisu – vyhlášce MPO č.225/2015., o stanovení rozsahu bezpečnostních opatření fyzické ochrany objektu zařazeného do skupiny A nebo do skupiny B.

Samotná analýza možností neoprávněných činností a provedení útoku na objekty nebo zařízení musí zahrnovat posouzení předmětu činnosti provozovatele v souladu s interními předpisy, organizační a personální struktury, dále pak technické a technologické vybavení provozovatele, posouzení stavebního řešení objektu nebo zařízení, posouzení rozsahu a struktury dodavatelsko-odběratelských

⁹¹ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 24-26

vztahů a v neposlední řadě rovněž posouzení hrozeb vyplývajících z celospolečenské situace a jejího vývoje v návaznosti na mimořádné události.

Režimová opatření se dělí dle své povahy na stálá a doplňková, přičemž stálá opatření v sobě zahrnují vymezení části objektu, zařízení nebo území, kde se pak uplatňují konkrétní požadavky fyzické ochrany, následně pak řeší vstupní a výstupní režim osob, věcí a dopravních prostředků, a to jak v pracovní, tak i v mimopracovní době, včetně určení vstupů či vjezdů a vyloučení osob a věcí, které by mohly zjevně ohrožovat zdraví a život osob, způsobit škodu na majetku nebo na životním prostředí, popř. ohrozit bezpečnost objektu jako celku. Dalšími nástroji ve stálých režimových opatřeních jsou způsob prokazování oprávněnosti ke vstupu osob a vjezdu vozidel, který umožňuje jejich jednoznačnou identifikaci, dále pak se jedná o vymezení objektů, zařízení nebo jejich částí, do kterých je povolen vstup pouze oprávněným osobám, následuje způsob vedení a uchování evidence a vnášení a vynášení věcí, vjíždění na vyjíždění vozidel, vstup a odchod osob a způsob jejich kontroly, také stanovený postup při příjmu, uskladnění, výdeji a pohybu věcí a způsob jejich ochrany před krádežemi, poškozováním a znehodnocením. V neposlední řadě mezi stálá režimová opatření patří provozní režim, který zahrnuje a zabezpečuje plynulost a bezpečnost provozu při mimořádných událostech.

Doplňková opatření zahrnují především omezení vstupu do objektu na přesně stanovené období pro definovaný okruh osob, dočasné zablokování určených průchodů, vyžadování zvýšené identifikace osob, periodické kontroly objektu a pravidelná školení a dostupnost bezpečnostních pracovníků.

Fyzická ostraha především zahrnuje vlastní způsob zabezpečení objektu nebo zařízení, ať už přímo zaměstnanci, nebo smluvní způsob přes bezpečnostní služby, dále pak způsob provádění fyzické ostrahy přes pevná stanoviště, obchůzkovou činnost nebo kombinací obou způsobů, také rozsah střežení objektu či zařízení a konkrétní postupy fyzické ostrahy v případě mimořádné události.

Technické prostředky zahrnují mechanické zábranné prostředky, elektronické zabezpečovací, sledovací a poplachové systémy.⁹²

⁹² Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 26-27

6) *Havarijní plánování*

Provozovatel, který byl povinen zpracovat bezpečnostní zprávu, tedy je zařazený do skupiny B, je dále povinen zpracovat vnitřní havarijní plán, v němž musí být uvedeny popisy všech činností a opatření uvnitř objektu vedoucí k minimalizaci dopadů, které budou prováděny při vzniku závažné havárie. Tento plán je povinen předložit příslušnému krajskému úřadu ke schválení a po nabytí právní moci rozhodnutí krajského úřadu o schválení bezpečnostní dokumentace k evidenci. Hasičskému záchrannému sboru příslušného kraje pak předkládá vnitřní havarijní plán pro účely zpracování vnějšího havarijního plánu.

Vnitřní havarijní plán je písemný dokument, který stanoví následující:

- způsoby zajištění havarijní připravenosti, včetně informačních, materiálních, lidských a ekonomických zdrojů pro případ vzniku havárie
- způsob zvládnutí možných havárií
- opatření zajišťující vhodný monitoring následků a sanací místa havárie
- způsob dokumentace protokolů, změn a aktualizací

Do vnitřního havarijního plánu musí provozovatel uvádět:

- jména a funkční zařízení fyzických osob, která mají pověření provozovatele realizovat preventivní opatření, spolu s odpovědností za jednotlivé fáze odezvy
- scénáře možných havárií, scénáře odezvy na možné havárie, scénáře řízení odezvy na možné havárie
- popis možných následků závažné havárie
- přehled ochranných zásahových prostředků, se kterými provozovatel disponuje
- způsob vyrozumění dotčených orgánů a varování osob
- opatření pro výcvik a plán havarijních cvičení
- opatření k podpoře zmírnění dopadů závažné havárie mimo objekt a spolupráci se složkami IZS

Povinností provozovatele je dále zajištění aktualizací vnitřního havarijního plánu pokud se změní podmínky, nebo dojde ke změně druhu či množství umístěné nebezpečné látky, které přesahuje dosavadní množství o 10%, nebo po každé změně technologie, a to do jednoho měsíce. Stejná povinnost vzniká na straně provozovatele i při organizačních a technických změnách ovlivňujících systém zabezpečení. Rovněž je provozovatel povinen zajistit prověření vnitřního havarijního plánu z hlediska jeho funkčnosti a aktuálnosti nejméně jednou za 3 roky ode dne, kdy se stal tento plán platným dokumentem. Na základě rozhodnutí krajského úřadu je dále povinen zahrnout do vnitřního havarijního plánu všechna preventivní bezpečnostní opatření vztahující se k možnosti vzniku „domino efektu“.

Při vytváření vnitřního havarijního plánu musí také provozovatel uvažovat o opatřeních vedoucích ke zmírnění dopadů závažné havárie, zejména pak v souvislosti s umístěním objektu v rámci dopravní nebo technické infrastruktury, sídelním útvarům nebo vzhledem k významným krajinným prvkům, zvláště jednání se o chráněná území a území soustavy NATURA 2000, což je fakticky soustava chráněných území, jež vytvářejí členské státy EU a je vytvořena za účelem ochrany nejvzácnějších a nejvíce ohrožených druhů živočichů, rostlin, nebo přírodních stanovišť.

Stejný důležitý význam má také prokazatelné seznámení zaměstnanců a ostatních osob zdržujících se v objektu nebo u zařízení, včetně pracovníků dlouhodobých subdodavatelů, s riziky závažné havárie, s preventivními bezpečnostními opatřeními a o jejich samotném působení a chování v případě závažné havárie.

V rámci vyhlášky č. 227/2015 Sb. Stanovilo MŽP náležitosti obsahu a strukturu vnitřního havarijního plánu. V její příloze č. 8 je podrobně uveden obsah jednotlivých částí.

Provozovatel, jemuž vznikla povinnost zpracovat bezpečnostní zprávu je také povinen vypracovat a předložit krajskému úřadu a HZS kraje písemné podklady pro stanovení zóny havarijního plánování a zpracování vnějšího havarijního plánu, současně s předložením bezpečnostní zprávy, a dále spolupracovat s krajským úřadem a HZS kraje na zajištění havarijní připravenosti v zóně havarijního plánování.

Ministerstvo vnitra stanovilo prováděcím předpisem – vyhláškou č. 226/2015 Sb., o zásadách pro vymezení zóny havarijního plánování a postupu při jejím vymezení a o náležitostech i obsahu vnějšího havarijního plánu a jeho struktuře zásady pro vymezení zóny havarijního plánování a postup při jejích vymezení a dále náležitosti obsahu vnějšího havarijního plánu a jeho struktur.

Je nutno uvést, že tato vyhláška zpracovává směrnici Evropského parlamentu a Rady o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek, tzv. SEVESO III direktivu. A pro vymezení zóny havarijního plánování využívá následující pojmy:

- parametr L – minimální vzdálenost výchozí hranice zóny havarijního plánování od zařízení
- typový scénář – zjednodušený průběh závažné havárie, při jehož realizaci může dojít ke smrtelným nebo nevratným účinkům na zdraví nechráněných osob
- modifikační faktor – číselná hodnota, která charakterizuje nebezpečnost látky, skupiny látek či směsi shodné klasifikace a očekávané následky podle typového scénáře
- efektivní množství – hodnota získaná vynásobením množství látky v zařízení modifikačním faktorem, která se použije v odečtu na grafu příslušného typového scénáře

Zóna havarijního plánování se vymezuje jako plocha ohraničená vnější hranicí zóny havarijního plánování s výjimkou území, pro které se zpracovává vnitřní havarijní plán. Výchozí hranice zóny havarijního plánování se vymezuje jako minimální oblast, ve které se v případě realizace typového scénáře uplatní opatření ochrany obyvatelstva. Zóna havarijního plánování se nestanovuje, je-li výchozí hranice shodná nebo menší než plocha území objektu, pro které provozovatel zpracovává vnitřní havarijní plán. Vnější hranice se stanoví z výchozí hranice úpravou podle urbanistických, terénních nebo klimatických poměrů dané oblasti s tím, že se přihlíží k možnosti „domino efektu“. Musí být stanovena tak, aby zohlednila podmínky, které mohou ovlivnit rozptyl nebezpečné látky, šíření tepla nebo tlakové vlny.

Zónu havarijního plánování stanovuje příslušný krajský úřad na základě podkladů předaných provozovatelem. Zjistí-li však v průběhu řízení, že by zóna havarijního plánování zasahovala na území jiného kraje či více sousedních krajů, vyzve dotyčný krajský úřad tyto kraje ke spolupráci na stanovení zóny havarijního plánování.

Zpracování vnějšího havarijního plánu zajišťuje HZS kraje, přičemž postupuje podle zákona č.239/2000 Sb., o IZS a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Vnější havarijní plán zpracuje do dvou let od stanovení zóny havarijního plánování a prověřuje jej z hlediska aktuálnosti nejméně jednou za tři roky.⁹³

7) *Účast veřejnosti a informování veřejnosti, včetně poskytování informací o vzniku a dopadech závažné havárie*

K důležitým aspektům ochrany zdraví občanů, životního prostředí a majetku patří v demokratické společnosti přístup k informacím a účast veřejnosti na rozhodování. Právo na informace garantuje každému „*Listina základních práv a svobod*“ v čl. 17, podle kterého je právo na informace zaručeno a lze jej omezit pouze zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Provedení Listinou garantovaného práva na informace zabezpečuje zákon č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. V našem případě je tak příslušný krajský úřad povinný umožnit svým občanům žijícím v zóně havarijního plánu před samotným schválením bezpečnostního programu, bezpečnostní zprávy či vnějšího havarijního plánu vyjádření se k rizikům a přijatým opatřením uvedeným v projednávaných dokumentech. Toto rovněž platí i pro dotčené orgány státní správy. VÚBP, jak již bylo vysvětleno, dává vyjádření k posouzení rizika havárie a k adekvátnosti přijatých bezpečnostních opatření. Posuzování všech dokumentů jedním orgánem zabezpečuje jednotnou úroveň hodnocení na území celé ČR. Provozovatel však má právo vyjmout z materiálů určených k veřejnému projednání a po dohodě s krajským úřadem takové údaje, jejichž zveřejnění by mohlo poškodit jeho obchodní zájmy.

⁹³ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 28-31

Každý, kdo žije v okolí objektů, na které se vztahuje tento zákon, má nárok na všechny informace, které souvisejí z nebezpečím (zdroje rizika) závažné havárie a o přijatých bezpečnostních opatřeních, a také o tom, jak se mají chovat v případě havarijního stavu. Tyto informace získané z bezpečnostních zpráv a havarijních plánů poskytuje veřejnosti krajský úřad ve spolupráci s HZS kraje a provozovatelem. Rozsah a způsob informací určených veřejnosti a dále postup při zabezpečování informování veřejnosti stanovuje vyhláška MŽP č. 228/2015 Sb., o rozsahu zpracování informace veřejnosti, hlášení o vzniku závažné havárie a konečné zprávy o vzniku a dopadech závažné havárie.

Informace určené veřejnosti musí jednoduchým a srozumitelným způsobem obsahovat uvedené údaje o nebezpečných látkách a povaze rizika vzniku závažné havárie, včetně předpokládaných následků na životy a zdraví lidí, zvířat, životního prostředí a majetku. Nedílnou součástí informace určené pro veřejnost jsou údaje o způsobu varování osob a jejich žádoucí chování. Materiál, primárně určený veřejnosti v zóně havarijního plánování, obsahuje navíc informaci o spolupráci se složkami IZS a vhodné informace z vnějšího havarijního plánu, které upřesňují a popisují, jak co nejlépe zvládat následky závažné havárie vně objektu.

Informování veřejnosti se děje prostřednictvím zaslání písemné informace, při čemž se informují osoby, které mají v dané zóně havarijního plánování místo bydliště, osoby, které mají v dané zóně místo výkonu práce nebo v daném místě podnikají. Podnikatelům může krajský úřad informace podat prostřednictvím doručení do datové schránky, stejně tak dotčeným školským a zdravotnickým zařízením.

V rámci systematických opatření při prevenci závažných havárií a vyvozování poučení z těchto havárií, včetně poskytování informací ostatním státům v Evropě i ve světě bylo nutné zajistit jednotný systém poskytování informací (informační systém MARS).

V případě, že následky závažné havárie přesáhnou vyhláškou stanovené limity, je každý provozovatel povinen zpracovat hlášení o vzniku havárie a doručit je krajskému úřadu do čtyřadvaceti hodin od jejího vzniku a do tří měsíců od jejího vzniku je povinen doručit krajskému úřadu podrobnou zprávu o průběhu havárie a jejich dopadech. Podrobnější informace uvádí prováděcí předpis – vyhláška MŽP

č.228/2015 Sb., o rozsahu zpracování informace veřejnosti, hlášení o vzniku závažné havárie a konečné zprávy o vzniku a dopadech závažné havárie.⁹⁴

5.2 Výkon státní správy

Mimo tyto podmínky zahrnující povinnosti provozovatelů dále tento zákon ošetřuje i výkon státní správy, který je pro efektivní uplatnění nezbytnou podmínkou.⁹⁵ Rámcem oblasti prevence a připravenosti na závažné havárie je ve výkonu státní správy rozdělen mezi: Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo vnitra, Český báňský úřad a obvodní báňské úřady, Českou inspekci životního prostředí, krajské úřady, Státní úřad inspekce práce, hasičské záchranné sbory krajů a krajské hygienické stanice.

Ústředním orgánem v oblasti prevence průmyslových havárií je zde Ministerstvo životního prostředí, který jakožto vrchní státní dozor vykonává správu souhrnné evidence bezpečnostních dokumentací, tedy návrhů zařazení, protokolů a nezařazení, bezpečnostních programů a zpráv, atd., dále pověřuje právnické osoby zřízené Ministerstvem práce a sociálních věcí zpracováním posudků návrhu bezpečnostní dokumentace a posudků k posouzení rizik závažné havárie. Také schvaluje plán kontrol u provozovatelů pro každý kalendářní rok.⁹⁶

Dalším důležitým ministerským rezortem je Ministerstvo vnitra, které má pod svou správou krizové řízení, civilní nouzové plánování, ochranu obyvatelstva a integrovaný záchranný systém. Dále plní funkci kontaktního místa pro oznamování závažné havárie, eviduje písemná hlášení o vzniku havárií a jejich konečné zprávy a určuje příslušnost krajského úřadu pro zónu havarijního plánování v případě kompetenčních sporů.

Český báňský úřad zde jako ústřední správní orgán zajišťuje koordinaci mezi obvodními báňskými úřady a dalšími orgány integrované inspekce.⁹⁷ Jednotlivé obvodní báňské úřady spravují odbornou technickou podporu při posuzování a hodnocení úplnosti a odborné správnosti bezpečnostního programu

⁹⁴ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 31-32

⁹⁵ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 33

⁹⁶ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 33

⁹⁷ *Orgány vykonávající kontrolu podle zákona o PZH zahrnující veškeré činnosti, včetně prohlídek v objektech a kontrol dokumentace zpracovávané podle zákona PZH*

a bezpečností zprávy a zajišťuje plnění úkoly zadanými orgány integrované inspekce.⁹⁸

Zvláště důležitým orgánem je Česká inspekce životního prostředí, jež se coby orgán státní správy zabývá dozorem, zpracováním a projednáním návrhu kontrol společně s dalšími kontrolními orgány, které následně předkládá ke schválení MŽP. Jedná se zejména o organizaci kontrol a jejich koordinaci, následně zpracovává výslednou zprávu o kontrole dle sesbíraných informací o jednotlivých dílčích kontrolách provedenými orgány integrované inspekce a krajskými úřady včetně zpracování roční souhrnné zprávy o provedených kontrolách.⁹⁹

Povinnosti krajského úřadu, posledního zákonem jmenovaného vykonavatele veřejné správy v oblasti závažných havárií, jsou především posuzování návrhů na zařazení předložených provozovatelem podle § 5 odst. 3 a rozhoduje o zařazení objektu do skupiny A nebo skupiny B, posuzování protokolů o nezařazení předložených uživatelem objektu podle § 4 odst. 3 a v případě, že zjistí skutečnosti odůvodňující zařazení objektu do skupiny A nebo do skupiny B, zahajuje řízení o zařazení objektu do příslušné skupiny a posuzování návrhů na změnu zařazení objektu, popř. rozhoduje o vyřazení objektu ze skupiny A nebo ze skupiny B. Dále určuje, u kterých objektů může dojít k „domino efektu“, a rozhoduje o zařazení těchto objektů do skupiny A nebo do skupiny B. S tím souvisí i schvalování návrh bezpečnostního programu, bezpečnostní zprávy, jejich aktualizace nebo návrh o posouzení bezpečnostní zprávy a následná komunikace ohledně svého rozhodnutí o schválení návrhu bezpečnostní dokumentace s MŽP, dotčenými orgány a dotčenými obcemi. Dále stanovuje zónu havarijního plánování na základě podkladů předložených provozovatelem. Zajišťuje veřejný projednání vnějšího havarijního plánu a jeho aktualizace. Poskytuje informace o objektu zařazeném do skupiny A nebo do skupiny B postupem stanoveným zákonem. Rozhoduje o schválení návrhu konečné zprávy o vzniku a dopadech závažné havárie. Zpracovává ve spolupráci s hasičským záchranným sborem doporučení pro provozovatele týkající se budoucích preventivních opatření. Zpracovává a poskytuje veřejnosti v zóně havarijního plánování informaci o vzniku a následcích

⁹⁸ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 33

⁹⁹ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 34

závažné havárie a o nápravných opatřeních přijatých ke zmírnění jejich následků podle zákona o právu na informace o životním prostředí a to způsobem umožňujícím dálkový přístup. Je rovněž dotčeným správním orgánem na úseku prevence závažných havárií při projednávání územně plánovací dokumentace, v územním řízení, popř. stavebním řízení a v řízení o odstranění stavby podle stavebního zákona, pokud je jeho předmětem objekt zařazovaný do skupiny A nebo do skupiny B. V této oblasti dále vydává závazné stanovisko, které je podkladem pro vydání rozhodnutí v územním řízení nebo ve stavebním řízení, v řízení o odstranění stavby anebo v řízení o dodatečném povolení stavby podle stavebního zákona v případě, že územní rozhodnutí nebylo vydáno, v němž stanoví podmínky pro umístění nového objektu nebo jeho uvedení do zkušebního provozu nebo užívání v případě, že se zkušební provoz neprovádí. Rozhoduje o zákazu užívání objektu nebo jeho částí, pokud provozovatel prokazatelně neplní povinnosti stanovené tímto zákonem a o správních deliktech.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Bartlová, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2017 str. 35

6 Speciální právní nástroje pro řešení průmyslových havárií

V této kapitole bych ráda věnovala prostor právním nástrojům, které se výslovně podílejí na řešení okolností při havarijních událostí podle speciální právní úpravy. Tuto kapitolu jsem zde zařadila z toho důvodu, že ačkoliv se nejedná o vyložene o právní úpravu či prevenci průmyslových havárií, jsou tyto složky nezbytné a klíčové v dané problematice, zvláště při samotném řešení mimořádných situací, do kterých jak již víme, zapadá i závažná průmyslová havárie. Veškerá zákonná opatření a bezpečnostní sbory v této kapitole obsažené již se vznikem průmyslové havárie počítají, a to jakou úlohu při řešení havárií mají krizová řízení a integrovaný systém, si zde postupně vysvětlíme.

6.1 Krizové plánování a řízení

Krizové řízení jako takové upravuje zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), jež stanovuje působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením, a při jejich řešení a při ochraně kritické infrastruktury a odpovědnosti za porušení těchto povinností.¹⁰¹ Krizové řízení je dále definováno dle § 2 odst. a) krizového zákona jako „*souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizace a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením, nebo ochranou kritické infrastruktury*“. Pracuje se zde zejména s tzv. krizovými plány, což jsou základní plánovací dokumenty obsahující souhrny krizových opatření k řešení krizových situací. Náležitosti těchto plánů pak upravuje Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení §27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., krizového zákona.

V rámci problematiky průmyslových havárií pracujeme se dvěma pojmy krizového stavu a to tzv. „stavem nebezpečí“, definován dle § 3 odst. 1 zákona jako: „*bezodkladné opatření vyhlášen v případě, že jsou ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud intenzita ohrožení nedosahuje intenzity pro vyhlášení nouzového stavu*“ a tzv. „nouzovým stavem“. Z definice lze usuzovat, že pokud míra potenciálního ohrožení nenabírá takových rozměrů, aby bylo nutné sáhnout

¹⁰¹ § 1 odst. 1 krizového zákona

po úpravě dle zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, podle něhož by jinak mohl být v případě vzniklé průmyslové havárie, která je ve svém rozsahu ničivější a tím i nebezpečnější, vyhlášen nouzový stav, ale zároveň se svým charakterem jedná o ohrožení natolik závažné, že k jeho eliminaci by standardní postupy správních orgánů a složek integrovaného záchranného systému nemusely být vůbec účinné. Stav nebezpečí je vyhlášován hejtmanem kraje (či pražským primátorem) s uvedením důvodů a na nezbytně nutnou dobu, nedéle však na 30 dnů. O vyhlášení stavu nebezpečí hejtman neprodleně informuje vládu, s jejíž souhlasem může být stav dále prodloužen. Pokud však není v silách kraje situaci zvládnout, hejtman neprodleně požádá vládu o vyhlášení nouzového stavu.

Krizový zákon ukládá orgánům krizového řízení řadu nejrůznějších práv a povinností. Jedná se zejména o vytvoření systému krizového řízení a zajištění jeho funkčnosti. Dále je například vládě určeno ukládat úkoly ostatním orgánům krizového řízení a kontrolovat jejich činnost. Ministerstvům a jiným ústředním správním úřadům je zase určeno zřídit pracoviště krizového řízení a na vyžádání poskytovat podklady ostatním ministerstvům, krajským úřadům a obecním úřadům obcím s rozšířenou působností. Konkrétní povinnosti zákon ukládá v jednotlivých oddílech právě i krajským úřadům, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností a Hasičskému záchrannému sboru kraje. Samotný § 14 se zabývá přímo osobou hejtmána kraje, kterému ukládá zřízení a řízení bezpečnostní rady kraje, krizového štábu kraje a po projednání v bezpečnostní radou také schvalování krizového plánu kraje. Zmíněný § 14 se také zabývá povinnostmi krajského úřadu, který je tímto povinen zpracovat havarijní plán kraje, jakožto součásti krizového plánu kraje. Tento úkol však za něj dle § 10 odst. 5 zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů plní hasičský záchranný sbor kraj. Samotný havarijní plán kraje představuje souhrn opatření k provádění záchranných a likvidačních prací, k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení vzniklé mimořádné události a k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí. Je určen zejména jako podklad pro řešení mimořádných událostí vyžadujících vyhlášení třetího popřípadě zvláštního stupně poplachu podle vyhlášky Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému ve znění pozdějších předpisů. Povinnosti stanovené krizovým zákonem pro obce s rozšířenou působností jsou obdobné jako u krajů. Následný § 18 stanovuje starostovi, jakožto orgánu obce s

rozšířenou působností, povinnost zřizovat a řídit bezpečnostní radu obce s rozšířenou působností a krizový štáb obce s rozšířenou působností. Příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností pak následně poskytuje součinnost hasičskému záchrannému sboru kraje při zpracování krizového plánu obce s rozšířenou působností.

6.2 Integrovaný záchranný systém

Pod pojmem integrovaný záchranný systém se nachází koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních akcí a ochrany obyvatelstva.¹⁰² Výchozím předpisem je zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a jeho prováděcí předpisy, jež jsou využívány v situacích, kdy je k provádění záchranných a likvidačních prací nutné užít propojených sil více složek IZS naráz. Tyto složky tvořící IZS jsou dle § 4 děleny do dvou skupin, první skupinou jsou tzv. základní složky IZS a druhou jsou tzv. ostatní složky IZS, s tím že, základními složkami IZS jsou jmenovitě: Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany, poskytovatelé zdravotnické záchranné služby a Policie České republiky. Tyto složky IZS zajišťují nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku mimořádné události, její vyhodnocení a neodkladný zásah v místě mimořádné události v rámci své působnosti na území celé ČR. K ostatním složkám IZS patří: obecní/městské policie, vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, Záchranný tým Českého červeného kříže, zařízení civilní ochrany, Horská služba ČR, Vodní záchranná služba ČČK, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím, např. Akademie dobrovolných záchranářů ČR, z. s. Tyto tzv. ostatní složky IZS poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání dle § 21 zákona o IZS. Při samotném spojeném zásahu IZS podléhá koordinace celé záchranné a likvidační práce dle §19 veliteli zásahu (případně starostovi obce s rozšířenou působností, hejtmanovi kraje/prímátorovi hlavního města Prahy nebo Ministerstvu vnitra, pokud provádějí koordinaci záchranných a likvidačních prací oni).

¹⁰² § 2 odst. a) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů (zákon o IZS)

Kromě jednotlivých orgánů stanovuje IZS dále ve svém § 24 povinnosti právnických nebo podnikajících fyzických osob, pro případ nastalé mimořádné události v souvislosti s provozem jimi vlastněných technických zařízení a budov, při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a při jejich přepravě nebo při nakládání s nebezpečnými odpady v rámci jejich provozu. Jedná zejména o podílení se na záchranných a likvidačních akcích, spolupráci s IZS, poskytování informací, hrazení vzniklých nákladů a jiné.

6.2.1 Hasičský záchranný sbor (HZS)

První ze skupiny bezpečnostních sborů, tedy Hasičský záchranný sbor České republiky, byl zřízen na základě zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a následně nahrazen zákonem č. 320/2015 Sb. o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů. Hlavním úkolem HZS je dle § 1 chránit životy a zdraví obyvatel, zvířat, životní prostředí a majetek před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech a krizových situacích, konkrétně nachází HZS své uplatnění zejména při požárech, při mimořádných živelních událostech jako jsou povodně apod. a při zásazích pomocného charakteru, nejrůznějších vyprošťovacích a odstraňovacích akcích, asistování u dopravních nehod a zejména pro tuto práci důležité, zásahy při odstraňování následků ekologických havárií. Hierarchicky nejvyšší složkou HZS je dle § 5 generální ředitelství v čele s generálním ředitelem, přičemž dále svou součástí organizačně spadá pod Ministerstvo vnitra.

V rámci samotné hierarchie IZS je podle § 19 zákona č. 239/2000 Sb. stanoveno, že hlavním koordinátorem, neboli hlavním velitelem zásahu, který řídí ostatní složky IZS a tedy koordinuje záchranné a likvidační práce, právě velitel jednotky HZS. Velitel zásahu má při řešení krizové situace rozsáhlé pravomoci. Nařizuje evakuaci, smí omezit či úplně zakázat pohyb osob v místě, kde je prováděn zásah, má právo vyzvat právnické či fyzické osoby k poskytnutí osobní pomoci, tedy „*činnosti nebo službě při provádění záchranných a likvidačních prací a při cvičení výzvy velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce; osobní pomocí se rozumí i pomoc poskytnutá dobrovolně bez výzvy, ale se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce*“,¹⁰³ či věcné pomoci, tedy „*poskytnutí věcných prostředků při provádění záchranných a likvidačních prací*

¹⁰³ § 2 odst. h) zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému

*a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce; věcnou pomocí se rozumí i pomoc poskytnutá dobrovolně bez výzvy, ale se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce“.*¹⁰⁴ V rámci kooperace se ZZS a PČR velitel zásahu zřizuje tzv. velitelský štáb, skládající se zejména z velitelů a vedoucích složek IZS.

6.2.2 Zdravotnická záchranná služba (ZZS)

Druhou klíčovou složkou je Zdravotnická záchranná služba, jež byla původně zřízena na základě vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 434/1992 Sb., o zdravotnické záchranné službě vydané na základě zákona č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu ve znění zákona České národní rady č. 548/1991 Sb. V současné době je činnost ZZS upravena zákonem č. 374/2011 Sb., zákon o Zdravotnické záchranné službě. Základním principem tohoto zákona je dle § 3 postarat se v rámci IZS o přednemocniční neodkladnou péči osobám se závažným postižením zdraví nebo v přímém ohrožení života, neboť je svým druhem specializovaným ambulantním zdravotnickým zařízením. Taková zařízení zpravidla jsou zřizována zpravidla krajem, ale mohou je zřídit i právnické a podnikající fyzické osoby.

Kromě výše zmíněné činnosti neodkladné péče s ní zajišťuje i trvalou pohotovost při plošném pokrytí území ČR tak, aby byla zabezpečena dostupnost přednemocniční neodkladné péče do 20 minut od přijetí zprávy na tísňovou linku.¹⁰⁵

Při mimořádných událostech postupují zdravotnické služby dle § 7 podle tzv. traumatologického plánu poskytovatele zdravotnické služby, kdy tento plán představuje systematickou koordinaci kroků nezbytných k poskytování neodkladné zdravotní péče při mimořádných událostech, vycházejících z místních podmínek a možností. Stanovuje především činnost ZZS na místě mimořádné události, způsob transportu postižených do zdravotnických zařízení a seznam těchto zařízení, přehled sil a prostředků a způsob spolupráce s ostatními složkami IZS pro případ nutnosti koordinovaného postupu více složek IZS. Osoba vedoucího lékaře záchranné akce je zároveň členem štábu velitele zásahu, kde se na jeho činnosti podílí zejména při stavení požadavků na vnější zónu, taktiku nasazení, specifické účinky škodlivin a bezpečnostní opatření. Obecně platí, že vedoucím lékařem

¹⁰⁴ § 2 odst. g) zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému

¹⁰⁵ § 5 odst. 2 zákona o zdravotnické záchranné službě

záchranné akce je napřed ten lékař rychlé lékařské pomoci, který se na místo mimořádné události dostaví dříve a je jím až do té doby, než se na místo mimořádné události dostaví jeho nadřízený, který poté vedení záchranné akce převezme.

6.2.3 Policie České republiky (PČR)

Třetí složkou nezbytnou při zásahu IZS je Policie České republiky, dále jen PČR, jež byla původně zřízená zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky,¹⁰⁶ a v současné době je její činnost upravována zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.¹⁰⁷ PČR zastává významnou úlohu jednotného ozbrojeného bezpečnostního sboru, jehož úkolem je ochrana bezpečnosti osob, majetku a veřejného pořádku, předcházení trestné činnosti, plnění úkolů podle trestního řádu a dalších úkolů na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti¹⁰⁸ v průběhu mimořádné události.

V rámci vlastní hierarchie je PČR podřízena Ministerstvu vnitra, které ji koriguje skrze Policejní prezidium ČR, v jehož čele pak stojí policejní prezident. Ve struktuře IZS Policie České republiky zajišťuje nepřetržitou pohotovost pro příjem oznamování vzniku jakékoli mimořádné události, čímž zajišťují hlavní iniciativu při řešení a vyšetřování situace. Policejní hlídky pak provádí dílčí kroky při zajišťování daného místa, od uzávěry místa zásahu, organizace dopravní situace až usměrňování pohybu vozidel a osob při případné evakuaci. Pokud při mimořádné události v dojde situacím, které svým charakterem narušují veřejný pořádek, například při nejrůznějších druhů nepokojů, atd. se stává příslušník PČR velitelem zásahu. Při některých mimořádných událostech pracuje na místě zásahu také skupina vyšetřovatelů za účelem prošetření, zda nedošlo ke spáchání úmyslného nebo nedbalostního trestného činu.

¹⁰⁶ Zákon č. 283/1991 Sb. Zákon České národní rady o Policii České republiky

¹⁰⁷ Zákon č. 273/2008 Sb. Zákon o Policii České republiky

¹⁰⁸ § 2 zákona o PČR

7 Právní úprava průmyslových havárií při ochraně dalších jednotlivých složek životního prostředí

Vyjma samotného zákona o prevenci závažných havárií a jeho doplňků, lze najít právní úpravu této problematiky i v rámci dalších jednotlivých pramenů práva životního prostředí. V této kapitole bych se tyto zákony zaměřila a popsala jejich ustanovení. Zároveň k již popsanému v této práci, lze předpokládat, že s každým dalším dílčím právním předpisem napříč problematikou průmyslových havárií bude v rámci velkého rozsahu narůstat nepřehlednost a roztržitost, která místo avizované harmonizace a komplexnosti může přinášet zbytečný zmatek, a to jak pro zainteresované subjekty, tak pro širší veřejnost.

7.1 Průmyslové havárie v režimu vodního zákona

Průmyslovými haváriemi způsobující znečištění vody, jejich předcházení a prevencí se zabývá hlava V. díl 5. zákona č.254/2001 Sb.,¹⁰⁹ neboli vodní zákon, v rámci ochrany vodních poměrů a vodních zdrojů. Podle tohoto zákona je pojem havárie definován jako závažné zhoršení nebo mimořádné ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod ropnými látkami, zvláště nebezpečnými látkami, popřípadě radioaktivními odpady a zářiči, dále technické poruchy a závady zařízení k zachycování, skladování, dopravě a odkládání výše uvedených nebezpečných látek.¹¹⁰ Dle této definice lze tedy usuzovat, že za havárii se považují i takové situace, kdy ačkoliv nedojde ke přímému znečištění či ohrožení vod, tak stačí vznik technické poruchy na zařízeních pracujících s uvedenými nebezpečnými látkami, tedy havárie tak neznačí pouze skutečné mimořádné závažné zhoršení jakosti vod ale i jejich mimořádné závažné ohrožení. V rámci samotné prevence je klíčová ochrana jakosti či zdravotní nezávadnosti vody. § 23a stanovuje pouze základní povinnost činit opatření proti úniku těchto látek do povrchových nebo podzemních vod, do kanalizací, nebo aby neohrozily zdravotní nezávadnost vod. Dále § 41 stanovuje takové osobě, tzv. původci havárie, při zacházení se závadnými, nebezpečnými závadnými nebo zvláště nebezpečnými závadnými látkami povinnosti zabezpečování technických zařízení a jejich umístění a kontroly. S tím následně souvisí vznik povinnosti při havárii, kdy je v první řadě původce havárie povinen činit veškerá bezprostřední opatření k odstranění příčin a následků havárie, řídit se havarijním plánem a pokyny příslušných orgánů. Dále původci

¹⁰⁹ Zákon č. 254/2001 Sb. Zákon o vodách a o změně některých zákonů

¹¹⁰ § 40 vodního zákona

havárie uděluje povinnost spolupráce s příslušnými orgány při odstraňování příčin a následků havárie a společně s oznamovací povinností pro všechny zúčastněné (původci i s příslušným orgánům záchranných sborů) na řešení takové havárie, tedy povinnost informovat o tom příslušný vodoprávní úřad a Českou inspekci životního prostředí. Dojde-li k havárii mimořádného rozsahu, která může ohrozit životy nebo zdraví lidí nebo způsobit značné škody vztahuje se na ni přiměřeně ustanovení o ochraně před povodněmi.¹¹¹ Ministerstvo životního prostředí dále stanovuje vyhláškou způsob, rozsah, zneškodňování a odstraňování škodlivých následků havárií.¹¹²

Opatření k nápravám průmyslových havárií, upravené v §42, pracuje s již známou zásadou „původce platí“ a pro výše uvedený závadný stav a jeho odstranění se stanovují opatření k nápravě na původci vlastní náklady. Opatření původci uloží vodoprávní úřad nebo Česká inspekce životního prostředí. Tyto povinnosti také výslovně přecházejí na právního nástupce původce. Nelze-li toto opatření provést vůči původci, uloží se provedení opatření k nápravě právnické osobě nebo fyzické osobě podnikající podle živnostenského zákona, a která je k jeho provedení odborně a technicky způsobilá. Odvolání proti tomuto rozhodnutí nemá odkladný účinek a pro jeho účely kraj v rámci svého rozpočtu zřizuje zvláštní účet s minimální výší 10 000 000 Kč. Jsou vodním zákonem stanoveny i povinnosti a omezení pro vlastníky pozemků, na jejichž majetku závadný stav nebo je nutné tento majetek užít v rámci odstraňování závadného stavu. Případné vzniklé náklady hradí ten, komu bylo opatření k nápravě uloženo, zpravidla tedy buď původce havárie, nebo příslušný vodoprávní úřad, v případě uplatnění tohoto práva vůči povinnému subjektu do 6 měsíců od jeho vzniku, jinak zaniká.¹¹³

K tomuto zákonu je nutné podotknout, že v rámci havárií a jejich prevence je vodní zákon upravuje jen velmi rámcově, a z toho vyplývá evidentní potřeba užít speciální úpravy, např. zákon o prevenci závažných havárií či jiných speciálních zákonů, které stanovují mnohem jasnější a konkrétnější povinnosti pro provozovatele zařízení. Tuto skutečnost připisují zejména faktu, že zaměření tohoto zákona se týká ochrany vodních zdrojů, se snahou spíše vytvořit právní podmínky k výčtu potenciálních zdrojů znečištění.

¹¹¹ §41 odst. 4 vodního zákonaw

¹¹² §41 odst. 7 vodního zákona

¹¹³ §42 odst. 9 vodního zákona

7.2 Průmyslové havárie v režimu zákona o ochraně ovzduší

Dalším důležitým zákonem, který se zabývá průmyslovými haváriemi a jejich prevencí ve zvláštním režimu, je zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Jak je již z názvu patrné, celkově pojednává o ochraně ovzduší a v rámci této problematiky o konkrétní ochraně ovzduší před jeho znečišťováním, aby byla omezena rizika pro lidské zdraví a snížení zátěže na životní prostředí. Není v moci zákona ani za daných životních podmínek zamezit znečišťování ovzduší úplně, spíše je zde snaha dosáhnout přípustné úrovně znečišťování skrze emisní limity, emisní stropy, technické podmínky provozu nebo třeba skrze přípustnou tmavost kouře. Tedy v rámci této problematiky se jedná zejména o úpravu prevence havárií a jejich kontrola ošetřena právě skrze tyto omezující limity a skrze povinnosti provozovatele stacionárního zdroje¹¹⁴ zahrnující i různé bezpečnostní technické limity. Zákon dále pracuje s nejrůznějšími opatřeními preventivního charakteru, jako jsou povolení, stanoviska a závazná stanoviska vydávané orgány ochrany ovzduší v rámci politiky územního rozvoje, potom k umístování staveb, ke stavbě stacionárních zdrojů a povolení k jejich provozu. Povolení provozu stacionárního zdroje dle obsahuje podmínky pro provoz, například technické podmínky provozu zdroje, podmínky provádění činností provozu technologií, podmínky pro jeho umístění a provozní řád obsahující soubor technickoprovozních parametrů a technickoorganizačních opatření k zajištění provozu stacionárního zdroje, včetně opatření k předcházení, ke zmírňování průběhu a odstraňování důsledků havarijního stavu v souladu s podmínkami ochrany ovzduší.¹¹⁵ Provozní řád takového zařízení tak musí mimo jiné obsahovat stanovený způsob předcházení haváriím. Mezi základní povinnosti provozovatelů stacionárních zdrojů patří uvádět do provozu a provozovat pouze takové stacionární zdroj, činnosti a technologie, které jsou v souladu s preventivními opatřeními stanovenými tímto zákonem, jeho prováděcími právními předpisy a výrobcem nebo umožnit pověřeným a oprávněným osobám přístup ke stacionárnímu zdroji za účelem kontroly dodržování zákonných povinností.¹¹⁶ Dále upravuje specifické povinnosti provozovatele stacionárního zdroje pro určité činnosti uvedené v příloze 2 zákona,

¹¹⁴ *Zařízení spalovacího nebo jiného technologického procesu, které znečišťuje nebo může znečišťovat ovzduší, dále šachta, lom a jiná plocha s možností zapaření, hoření nebo úletu znečišťujících látek, jakož i plocha, na které jsou prováděny práce nebo činnosti, které způsobují nebo mohou způsobovat znečišťování ovzduší, dále sklad a skládka paliv, surovin, produktů, odpadů a další obdobné zařízení nebo činnost*

¹¹⁵ §12 o ochraně ovzduší

¹¹⁶ §17 zákon o ochraně ovzduší

což jsou takové činnosti, které překračují limity v oblasti energetiky, tepelného zpracování odpadu, nakládání s odpady a odpadními vodami, výroba a zpracování kovu a plastu, zpracování nerostných surovin, chemický průmysl nebo různá průmyslová činnost. Tyto stacionární zdroje podléhají dalším požadavkům jako vypracování rozptylové studie nebo kompenzačního opatření.

Celkový rozsah řešení průmyslových havárií dále doplňuje vyhláška č. 415/2012 Sb., vyhláška o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování, konkrétně tedy její příloha č. 12. Příloha k této vyhlášce upravuje jednotlivé náležitosti provozního řádu, který musí obsahovat opatření ke zmírnění důsledků havárií a postupy řešení a odstraňování havárií včetně režimu omezení nebo zastavení provozu stacionárního zdroje. Další klíčovou obsahovou složkou provozního řádu je spolupráce s příslušným orgánem ochrany ovzduší a s ním určený způsob podávání hlášení o havárii nebo poruše těmto orgánům a veřejnosti, včetně povinnosti evidovat odpovědné osoby a způsoby interního předávání informací o poruchách a haváriích.¹¹⁷

Co se týká pojetí problematiky průmyslových havárií v režimu zákona o ochraně ovzduší, je její úprava rozhodně rozsáhlejší a konkrétnější než tomu bylo u režimu vodního zákona. Vezmeme-li v úvahu, že nelze nadobro zamezit znečišťování ovzduší, tak celkový rozsah prevence a řešení havárií stacionárních zdrojů považuji za dostatečně zpracovaný, zejména s ohledem na důležitost stanovených podmínek provozu stacionárního zdroje zahrnující i havarijní připravenost a soulad činností a technologií s podmínkami v rámci celého provozu.

7.3 Průmyslové havárie v režimu zákona o nakládání s těžebním odpadem

Problematika průmyslových havárií s politikou odpadového hospodářství sice konkrétně nepracuje, nicméně v rámci mé práce je vhodné se zmínit o zákoně č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem, zejména pak o událostech v Baia Mare. Základním principem a požadavkem tohoto zákona je vznik povinnosti provozovatele při nakládání s těžebním odpadem přijmout taková opatření směřující k předcházení nepříznivých účinků na lidské zdraví nebo životní prostředí, včetně prevence závažných nehod způsobených provozem tohoto místa a omezení negativních důsledků případné závažné nehody na lidské zdraví a životní

¹¹⁷ Příloha č. 12 Vyhlášky č. 415/2012 Sb.

prostředí.¹¹⁸ Dále upravuje konkrétní povinnosti a opatření pro prevenci havárií tzv. úložných míst¹¹⁹, neboť hlavním principem tohoto zákona je povinnost provozovatele zřídit úložné místo, které podléhá povolení příslušného báňského úřadu, a společně s tím vzniká povinnost vypracovat havarijní plán obsahující taková opatření, jež jsou nezbytná pro řešení závažné nehody. Podle § 14 zároveň platí, že opatření, která je nutno v případě závažné nehody provést mimo úložné místo kategorie I, krajský úřad zapracuje do havarijního plánu kraje.

Zmíněný § 14 dále naprosto zásadní zejména v rámci prevence závažných nehod a havarijní plán úložných míst kategorie I.¹²⁰ Povinností provozovatele úložného místa je vytvoření systému řízení bezpečnosti provozu, ustanovení odborně způsobilého vedoucího pracovníka pro řízení následků závažných nehod, dále stanovení zásad prevence závažných nehod při nakládání s těžebními odpady a poskytování informací příslušnému krajskému úřadu o opatřeních v případě závažné nehody a podkladů pro informování veřejnosti s nutností pravidelné tříleté aktualizace. Dále je dle odst. 2 upravená úloha systému řízení bezpečnosti, kdy lze například zmínit úkoly a povinnosti zapojených zaměstnanců včetně jejich výcviku, stanovení a hodnocení nebezpečí a plánování řešení závažných nehod včetně provádění postupů systematického určování závažných nebezpečí, hodnocení jejich pravděpodobnosti a závažnosti a zkoušky a hodnocení havarijních plánů, dále provozní kontrolu, řízení změn nebo sledování funkčnosti systému řízení bezpečnosti včetně postupů systému hlášení závažných nehod nebo případů, kdy k nim téměř došlo. Provozovatel je dále dle odst. 3 povinen při zpracování havarijního plánu minimálně jednou ročně vyhodnotit rizika závažných nehod a na jejich základě zpracovat opatření nezbytná k prevenci těchto nehod, zahrnující zejména organizační strukturu, povinnosti zaměstnanců, běžné způsoby, postupy, procesy a zdroje pro určování a provádění zásad prevence závažných nehod. Tato

¹¹⁸ § 3 odst. 2 zákona o nakládání s těžebním odpadem

¹¹⁹ Úložným místem se rozumí důlní stavba vyhrazená pro ukládání těžebního odpadu v pevném nebo kapalném stavu nebo ve formě roztoku či suspenze, včetně odkališť, přičemž součástí této stavby je zpravidla hráz nebo jiný dílčí objekt sloužící k držení, zachycení, spoutání nebo k jiné podpůrné úloze pro úložné místo, s výjimkou vytěžených prostor, které jsou těžebním odpadem po vytěžení znovu vyplňovány v rámci sanace a rekultivace a při provádění stavebních prací

¹²⁰ Úložné místo kategorie I vzniká v případě, že z provedeného hodnocení rizik, a u odkališť z posudku osoby pověřené podle jiného právního předpisu plyne, že by selhání techniky nebo chybná manipulace mohly zapříčinit závažnou nehodu, přitom se bere v úvahu zejména současná a budoucí velikost a umístění úložného místa a jeho dopadu na životní prostředí. Úložné místo vzniká v kategorii I také na základě posouzení množství ukládaného nebezpečného těžebního odpadu nebo objemu nebezpečných chemických látek a přípravků obsažených v ukládaném těžebním odpadu s ohledem na limit stanovený prováděcím právním předpisem

opatření je potom nutné přijmout při provozu, údržbě, ukončení provozu i v době po ukončení provozu úložného místa. Pokud ovšem provozovatel úložného místa kategorie I nesplní povinnost k prevenci závažných havárií, podle § 20 odst. 4 se jedná o přešůpek s pokutou v sazbě do 5.000.000, - Kč.

V rámci řešení průmyslových havárií je nutná adekvátní reakce provozovatele úložného místa v případě havárie. Tedy v první řadě v případě možnosti havárie vzniká provozovateli, bezodkladná oznamovací povinnost, nejpozději však musí být havárie oznámená do 48 hodin, dále vzniká povinnost oznamovat každou zjištěnou událost, která by mohla ovlivnit stabilitu úložného místa, a každý jeho nepříznivý vliv na životní prostředí orgánům uvedeným v havarijním plánu. V případě závažné havárie, je provozovatel povinen tuto skutečnost ohlásit navíc odborové organizaci, radě zaměstnanců nebo přímo zaměstnancům, nebo zástupci pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Zákon dále stanovuje povinnost provozovateli v tomto případě postupovat podle schváleného havarijního plánu.¹²¹ Důležité náležitosti havarijního plánu jsou upraveny dle Vyhlášky č. 428/2009 Sb., vyhláškou o provedení některých ustanovení zákona o nakládání s těžebním odpadem, která blíže specifikuje jednotlivá opatření k potlačení a zvládnutí závažných nehod a jiných mimořádných událostí, opatření k ochraně lidského zdraví a životního prostředí před účinky těchto nehod a havárií, rozsah informací a okruh fyzických a právnických osob a orgánů veřejné správy, kterým tyto informace v případě závažných nehod a jiných mimořádných událostí musí být nahlášený a také zajištění sanace a odstranění následků po nehodě.¹²² Další vyhlášky, věnující se jednotlivým druhům odpadů, stanovují vlastní povinnost provozovatele zpracovat havarijní plán a v případě závažných provozních událostí postupovat dle takového havarijního plánu, například Vyhláška č. 99/1992 Sb., vyhláška Českého báňského úřadu o zřizování, provozu, zajištění a likvidaci zařízení pro ukládání odpadů v podzemních prostorech, a Vyhláška č.383/2001 Sb., vyhláška o podrobnostech nakládání s odpady specifikuje obsah provozního řádu a provozního deníku zařízení. Vyhláška č.294/2005 Sb., vyhláška o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu definuje zvláštní požadavky na dočasné skladování

¹²¹ § 6 zákona o nakládání s těžebním odpadem

¹²² § 4 Vyhlášky č. 428/2009 Sb.

kovové rtuti a požadavky na monitorování, kontrolu a postupy v případě havárie včetně vedení záznamů.

Zákon o nakládání s těžebním odpadem společně s doplňující úpravou poskytuje ve své materii vcelku kvalitní, komplexní a obsáhlou úpravu. Je zde patrné, že se tento zákon „šil na míru“, což znamená, že se jedná o reakci na událost, konkrétně tedy již několikrát zmiňovanou katastrofu v rumunském Baia Mare, ze které zákon dále vychází, aby se podobný situacím do budoucna zabránilo.

8 Ekologická újma v rovině průmyslových havárií

V této kapitole bych ráda rozebrala rovinu odpovědnosti za ekologickou újmu způsobenou následkem závažné havárie, zvláště přihlédneme-li k tomu, že jedny z nejvážnějších následků průmyslových havárií jsou právě nenávratné ztráty a škody na životním prostředí.

Z těchto zjevných důvodů, kdy je nespornou nutností takové škody na životním prostředí napravit, přichází v úvahu zákon o předcházení ekologické újmy, tedy zákon č. 167/2008 Sb., který ve svém znění zavádí nový institut a to institut ekologické újmy. Tento zákon upravuje celé široké spektrum ekologicko-právní odpovědnosti¹²³ za způsobení ekologické újmy a předcházení a napravování poškození životního prostředí vybranou provozní povahou či provozní činností. Do české vnitrostátní legislativy byl implementován v roce 2008 coby reakce na narůstající tempo nových požadavků evropské legislativy, konkrétně svým pojetím vychází ze směrnice 2004/35/ES. Je vyjádřením požadavku sankcionovat právě nenávratné škody na životním prostředí, která u nás chyběla.¹²⁴

V případě újmy na životním prostředí způsobené průmyslovou havárií se tedy již lze obrátit právě na tento zákon, který upravuje konkrétní porušení stanovených povinností. Zákon o předcházení ekologické újmy totiž vychází z pojetí objektivní odpovědnosti za újmu způsobenou na přírodních zdrojích konkrétně vodě, půdě nebo na chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a na přírodních stanovištích, tedy tento princip odpovědnosti vzniká bez ohledu na to, zda došlo k porušení právní odpovědnosti či výslovným zaviněním škůdcem.¹²⁵ Zákon dále vychází z principů tzv. naturální restituce, prevence a „znečišťovatel platí“, přičemž všechny tyto principy jsou spolu velmi úzce provázané. Podtrhuje se tím snaha o tzv. efektivní dekontaminaci a obnovu poškozeného životního prostředí skrze uvádění ho zpět do původního stavu. Výše zmíněný princip „znečišťovatel platí“ znamená, že ten provozovatel, jehož činnost způsobila ekologickou újmu, je z tohoto titulu finančně odpovědný a tím je zároveň povinen provádět preventivní a nápravná opatření bez ohledu na to, zda jednal úmyslně nebo nedbalostně, nebo zda porušil zákon nebo ne. Zákon o předcházení

¹²³ Damohorský, M. a kol., *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 73

¹²⁴ Damohorský, M. a kol., *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 86

¹²⁵ Stejskal, V., Vícha O.: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. 1. vyd. podle právního stavu platného k 1. 2. 2009. Praha: Leges, 2009, s. 17

ekologické újmě tedy stanovuje podmínky pro povinné osoby, tj. provozovatele činností uvedené v příloze č. 1 zákona, za kterých mají povinnost provádět preventivní a případně nápravná opatření. Jedná se činnosti, které podléhají integrovanému povolení, tedy i velké průmyslové podniky, skládky, spalovny odpadu nebo nakládání s nebezpečnými chemickými látkami.¹²⁶

Vznik povinnosti prevence či nápravy ekologické újmy je tedy založen na principu objektivní odpovědnosti s možností liberace. Vyhází ze vzniku protiprávního jednání, ekologické újmy a zejména příčinné souvislosti mezi jednáním a újmou. Povinnost k nápravě takové újmy je dána činností uvedenou v příloze č. 1 a je dána především tehdy, když újma způsobena porušením právní povinnosti při realizaci této provozní činnosti, tedy protiprávním jednáním provozovatele.¹²⁷ Provozovatel nicméně odpovídá ale i tehdy, byla-li ekologická újma vyvolána právně kvalifikovanou událostí, která měla původ v prováděné činnosti.

Dále vzniká ze zákona v rámci provozních činností jmenovaných v příloze 1. zákona několik dalších povinností, zejména je důležitá již několikrát zmíněná povinnost předcházet vzniku ekologické újmy a dle tohoto zákona přijímat preventivní opatření. Taková preventivní opatření provozovatel provede v případě bezprostředně hrozící ekologické újmy. Vzniká tím například povinnost oznamovací, kdy je nutné příslušný orgán řádně informovat o všech důležitých okolnostech bezprostřední hrozby. Pokud však v rámci provozovaných činností dojde k ekologické újmě, např. právě průmyslovou havárií, vzniká povinnost přijmout příslušná nápravná opatření, neprodleně je provést a co nejefektivněji se se situací vypořádat.

Lze tedy říci, že tento zákon představuje svou významnou funkci v rámci prevence a dále stanovuje preventivní opatření pro omezení samotného vzniku průmyslových havárií, neboť v případě skutečného vzniku takové havárie funguje jako účinná právní opora sankcionování a nápravy škod na životním prostředí. V praxi je však dosud využíván minimálně.

¹²⁶ Stejskal, V., Vicha O.: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. 1. vyd. podle právního stavu platného k 1. 2. 2009. Praha: Leges, 2009, s. 43, 44

¹²⁷ Damohorský, M. a kol., *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 88.

Závěr

Nyní se dostáváme k samotnému shrnutí poznatků a jejich konečnému zhodnocení. Za nejdůležitější rys této problematiky, který se mi zdá zcela patrný od samého začátku mého hlubšího seznámení s ní a jejího patričního studia a který považuji za zásadní, je vysoká míra chaotičnosti, značná nepřehlednost a nízká míra skutečné účinnosti dané legislativy. Což považuji za zásadní jev, který je, i přes evidentní snahu se s problémem vypořádat, takřka do očí bijící. Velký podíl na tomto specifickém rysu připisuji faktu, že primárně se vychází z právních pramenů evropského práva, které samy o sobě vznikají především jako bezprostřední reakce na již vzniklé a řešené havárie, což bohužel neponechává příliš prostoru pro vytváření kvalitního a stabilního právního prostředí, neboť bývá akutní snahou zajistit, aby se především charakterem podobné havárii do budoucna zabránilo, zároveň se však nezajišťuje spolupráce mezi konkrétními smluvními stranami a nedochází k řádnému osvojení závazků vyplývajících ze smluv a z direktiv a nezajišťuje se jednotná interpretace. Tento jev jsem blíže popsala a demonstrovala zejména v kapitole 2., kdy se k řádným právním úpravám přistupuje až tehdy, kdy dojde ke katastrofě s tak nedozírnými následky, že ji není možné přehlédnout, ignorovat nebo nechat odeznít bez značného a rozhořčeného zájmu společnosti.

Současný vývoj zejména chemického a petrochemického průmyslu predikuje, že tempo objemu jeho produkce bude přetrvávat i v celém 21. století. Tento průmysl nepřetržitě produkuje velké množství chemických látek širokého spektra, z nichž podstatná část jsou látky z kategorie nebezpečných (toxických, hořlavých, explozivních). Předpokladem také zůstává, že s růstem průmyslové výroby poroste také riziko, zejména riziko průmyslových havárií. Podobný trend je však z celosvětového i celospolečenského hlediska nepřijatelný, odporuje totiž základním principům udržitelného rozvoje. Nepřepokládejme ovšem nutně, že míra rizika je závislá pouze na růstu objemu dané produkce a složitostech výrobních procesů a technologií, tak tomu rozhodně není. Dalším mechanismem, který velikost rizika může významně ovlivnit a především eliminovat, je prevence a v této oblasti má národní i mezinárodní legislativa rozhodující vliv.

Otázkou stále zůstává, zda se dají takovéto události vůbec předvídat. Důležitou roli v této problematice hraje totiž především tzv. lidský faktor, který je bohužel nejčastější příčinou vzniku takových havárií, ať už z důvodu obyčejného

ignorantství, nedbalosti, laxnosti či vidiny snadného navyšování zisků na úkor nesmyslného snižování nákladů, zejména pak na poli prevence, školení, vybavení a bezpečnosti. Dá se tedy říci, že nejvíc nebezpečným faktorem je člověk sám a jím vzniklá pochybení jsou největšími slabinami v rámci problematiky zákonných úprav průmyslových havárií. Řešením je pouze dlouhodobě odpovědný, profesionální a striktní přístup provozovatelů, zaměstnanců ale i kontrolních orgánů. Zvláště korporátní sektor by se měl přihlásit k odpovědnému podnikání a dodržování platné legislativy, aby snadný zisk, nízké náklady a minimální nároky na personál nepřispívaly k ekologickým devastacím. Jako tomu bylo právě v Bhópálu, který odkryl snad všechny negativní jevy, které si můžeme pod nastolenou problematikou představit, včetně pokulhávající legislativy, směšných a neodpovídajících trestů pro odpovědné osoby, počínaje tresty odnětí svobody po nízká finanční odškodnění.

Významný podíl na nepřehlednosti legislativních opatření má také konkrétní potřeba udržovat tempo s vývojem a tím tedy častou potřebou doplňovat, či přímo měnit, rušit a novelizovat již platné zákony. Toto se společně prolíná s dalším úkazem, kdy tato problematika zároveň zasahuje do několika právních oblastí, díky čemuž vzniká ohromná masa předpisů rozestá napříč celým právním spektrem. Tuto rozdrobenost, charakterizovanou značným počtem právních předpisů upravujících danou materii, je možné do jisté míry chápat jako věc nezbytnou, a s ohledem na celé a poměrně široké spektrum problémů, kterými se toto právní odvětví zabývá, nelze pochybovat o tom, že si každá složka životního prostředí ve své jedinečnosti zaslouží specifický přístup při své ochraně a v jejím rámci je nutné řešit jiné problémy. Je tedy evidentní, že představa jednoho jednotného právního předpisu je naivní, zvláště, když za vznikem, průběhem a následky průmyslové havárie může ovlivnit celá řada faktorů a činitelů, a postiženy mohou být odlišné složky životního prostředí. Proto je nutné se zabývat při zkoumání této problematiky různými právními předpisy a brát do úvahy především vzájemné vazby mezi nimi. Při studování a sběru informací z odborných publikací jsem se často setkávala, zejména u autorů s jiným vzděláním, než právnickým, že mají problém s rozlišováním jednotlivých zákonů či dokonce s orientací, který zákon je stále účinný, který byl změněn, nahrazen či zrušen.

Z pohledu obsahové kvality právní úpravy je však nutno podotknout, že přes výše zmíněné nedostatky se mi současná právní úprava jeví jako poměrně zdařilá,

zejména v oblasti prevence havárií, která je upravena velmi podrobně a všestranně a tedy v ní nenacházím žádné zásadní mezery. V podstatě může nastat chyba zejména v již zmíněném lidském faktoru (pomineme-li přírodní živly, kupř. povodně atd.), tedy například v případě nesprávného postupu ze strany provozovatele, hrubé zanedbání či pochybení zaměstnance, což jsou záležitosti, které jsou poměrně těžko regulovatelné zákonnými cestami. Z tohoto důvodu jsou kladené velké nároky zejména na samotné provozovatele zařízení, kteří musí být s právní úpravou dobře obeznámeni a řídit se jí. Toto lze spatřovat zejména při povinnosti zajistit si správné zařazení zařízení do skupiny A nebo B dle zákona o prevenci závažných havárií a na základě toho podat návrh na zařazení do těchto skupin místně příslušnému krajskému úřadu. Porušení této povinnosti se stíhá sankcemi stanovené zvláštními předpisy.

Dalším důležitým bodem se také jeví povolovací princip, který je pro tuto problematiku zásadní, kdy například fyzické nebo právnické osoby mohou provádět pouze výčet činností na základě povolení příslušného úřadu, čímž dochází k zajištění vysoké úrovně prevence a kontroly všech bezpečnostních požadavků, nutných vůbec pro povolení regulované činnosti.

I otázka řešení a zdolávání závažných havárií je upravována poměrně zdařile, kdy se řídí zejména tzv. krizovou legislativou, která vytváří ucelený a komplexní systém, který při samotném provádění záchranných a likvidačních prací určuje podmínky a zásady činnosti jak státu a jeho orgánů, tak i fyzických a právnických osob.

Legislativa, stejně jako v jiných oblastech lidské činnosti, nechce ani nemůže být všemocná. Může být pouze vhodným nástrojem, ale nemůže být nástrojem a pomocníkem jediným. Po mnoha bolestných zkušenostech dospívá společnost k programové modernizaci v celém segmentu opatření při předcházení průmyslovým haváriím. Hlavní úsilí se stále vyvíjí a posunuje, zejména v oblasti aplikovaného výzkumu, který zahrnuje celou škálu dílčích kroků – zpřesňování údajů o toxických vlastnostech nebezpečných chemických látek, výzkum příčin selhávání lidského činitele na kritických pracovních pozicích a zlepšování bariér vzniku takových selhání, dále pak třeba vývoj účinnějších bezpečnostních bariér a zlepšování účinnosti havarijních prostředků. Za důležité považuji, že Česká republika se podílí na celém procesu a podporuje ho.

Všechny závažné průmyslové havárie minulosti ukázaly na konkrétních selháních a tehdy platných legislativních rámcích, že je nutné usilovněji vytvářet systém, který by podobným haváriím dokázal účinně předcházet, či jim dokonce zcela zabránit a zákonná opatření k němu neoddělitelně patří. Vytvářejí pomyslné mantinely, účinné návody a vymezují práva a povinnosti všech zúčastněných složek systému.

V Evropě, respektive pod hlavičkou Evropské unie, se za posledních dvacet až třicet let na tomto poli vykonalo mnohé a je správné, že tato důležitá problematika je stále častěji a razantněji vnímána jako jedna z existenčních priorit celého společenství. Ani zdaleka již nejde jen o nějaké dílčí kroky směřující k odstranění některých konkrétních rizik, tak jak tomu bylo ještě nedávno, ale byly položeny základy jednotného systému prevence a havarijní připravenosti, včetně zákonných prostředků sloužících k dodržování a vymáhání zvolených pravidel a postupů. Tento systém si klade za cíl snížit celkové ekologické, společenské, i individuální riziko na tzv. společensky, nebo chcete-li obecně přijatelnou mez. Pro její dosažení je potřeba vynakládat nejen prostředky pro realizaci technických opatření, ale také aktivně zvyšovat spolehlivost lidského faktoru. Máme tedy před sebou rozběhnutý a živoucí proces rozvoje aktivního přístupu k zajišťování bezpečnosti při nakládání s nebezpečnými látkami v rámci průmyslové výroby.

Resumé

This diploma thesis deals with the analysis of legal regulations and prevention of serious industrial accidents with reference to tragic events, which in effect led to social and legislative changes. It describes the important legal sources at international, European and especially at national level with emphasis on historical development. An integral part of this work is a reminder of major industrial accidents, which have indelibly got attention of the general public, but which in particular became the impetus for new legal measures, whose purpose is not only to prevent tragedies of a similar nature in the future, but it is also an effort to apply emergency plans and all other emergency measures as effectively as possible.

The main purpose of this work is to use a descriptive and comparative method to create a comprehensive picture of the development of legislative measures to prevent serious industrial accidents and addressing its consequences and evaluating the current form of legislation, in particular its clarity, enforceability and effectiveness.

Seznam použité literatury

BARTLOVÁ, I., *Prevence a připravenost na závažné havárie*. 2. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, 2017, 67. s. ISBN 978 -80-7385-184-2.

BARTLOVÁ, I., *Seveso II*. 1. vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě, 1998, 42. s. ISBN 8086111-20-2

CHALOUPKA, P., ŘÍHA, M. *Průmyslové havárie: pro studenty vyšších odborných škol*. 1. vyd. Praha: Námořní akademie České republiky, 2008, 217 s. ISBN 978 80 -87103-10-4.

DAMOHOŘSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 678 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1 díl. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3.

KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 2 díl. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 1441 s. ISBN 978-80-7380-140 3.

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 786 s. ISBN 978-80-7380-261-5.

KROUPA, M, ŘÍHA, M. *Průmyslové havárie*. 2. vyd. Praha: Armex, 2010, Skripta pro střední a vyšší odborné školy. 154 s. ISBN 978-80-86795-87-4.

MIKA, O. *Průmyslové havárie*. Vyd. 1. Praha: Existencialia, 2003, Řešení krizových situací. 126 s. ISBN 80-725-4455-1.

NOVÁK, Ivan a kol. *Atomový zákon: komentář*. Vyd. 1. Praha: Codex, 1997, 133 s. ISBN 80-85963-28-0.

PAVLÍČEK, V. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. dopl. a roz. vyd. Praha: Linde, 1999, 975 s. ISBN 80-720-1170-7.

SKŘEHOT, P. *Prevence nehod a havárií; 2. díl: Mimořádné události a prevence nežádoucích následků*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce a T-SOFT, 2009, 595 s., ISBN 978-80-86973-9.

STEJSKAL, V., VÍCHA, O.: *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha, Leges, 2009, 333 s. ISBN 978-80-87212-07-3.

ŠTĚTINA, Jiří. Zdravotnictví a integrovaný záchranný systém při hromadných neštěstích a katastrofách. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 557 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-247-4578-7.

ŠTURMA, Pavel a kol. Mezinárodní právo životního prostředí. 1. část. 1. vyd. Beroun: IFEC, 2004, 194 s. ISBN 80-903409-2-x.

Právní předpisy

Zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií

Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií)

Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška MŽP č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady

Vyhláška MŽP č. 294/2005 Sb., o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu a změně vyhlášky č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady

Vyhláška č. 415/2012 Sb., vyhláška o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování

Směrnice Rady 82/501/EEC o zdrojích nebezpečí závažných havárií v určitých průmyslových činnostech

Směrnice Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek

Směrnice Rady 2003/105/ES kterou se mění směrnice Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek

Směrnice Rady 2012/18/EU o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek a o změně a následném zrušení směrnice Rady 96/82/ES

Narizení ES č. 1272/2008 o klasifikaci, označování a balení látek a směsí (narizení CLP)

Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států, č. 58/2002 Sb. m. s.

Směrnice Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek.)

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší

Zákon č. 273/2008 Sb. zákon o Policii České republiky

Zákon č. 347/2011 Sb., zákon o zdravotnické záchranné službě

Vyhláška č. 256/2006 Sb. Vyhláška o podrobnostech systému prevence závažných havárií

Vyhláška MŽP č. 228/2015 Sb., o rozsahu zpracování informace veřejnosti, hlášení o vzniku závažné havárie a konečné zprávy o vzniku a dopadech závažné havárie

Vyhláška MŽP č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., *Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky*

Televizní dokumenty

Bhopal. In: Vteřiny před katastrofou [televizní dokument] Prima ZOOM, 2013.

Internetové zdroje

Analýza a hodnocení rizik pro účely zákona č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií | BOZPinfo.cz. BOZPinfo - Časopis JOSRA [online]. Copyright © 2002 [cit. 09.04.2020]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/analiza-hodnoceni-rizik-pro-ucely-zakona-c-592006-sb-o-prevenci-zavaznych-havarii>

Bhopál – katastrofa pokračuje » Sedmá generace. » Sedmá generace [online].
Copyright © 2018 [cit. 11.04.2020].
Dostupné z: <https://www.sedmagenerace.cz/bhopal-katastrofa-pokracuje/>

Bhopálská katastrofa – Wikipedie. [online].
Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bhopálská_katastrofa Dioxins and their effects on human health. In: [online]. [cit. 10. 4 2020].
Dostupné z: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs225/en/>.

CLP – klasifikace, označování a balení látek a směsí - Bezpečnost a ochrana zdraví při práci – EU-OSHA. European Agency for Safety & Health at Work - Information, statistics, legislation and risk assessment tools. [online].
Copyright © 2020 EU [cit. 13.04.2020].
Dostupné z: <https://osha.europa.eu/cs/themes/dangerous-substances/clp-classification-labelling-and-packaging-of-substances-and-mixtures>

Enschede - ohňostrojová katastrofa roku 2000 | BOZPforum.cz. BOZPforum.cz - to je bezpečnost práce v tipech, radách a zkušenostech! [online]. Copyright © BOZPforum.cz [cit. 13.04.2020]. Dostupné z: <https://bozforum.cz/2019/08/04/enschede-ohnostrojova-katastrofa/>

KRIZOVÉ SITUACE V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU - KRIZOVÝ | epravo.cz. EPRAVO.CZ – Váš průvodce právem - Sbíрка zákonů, judikatura, právo [online]. Copyright © EPRAVO.CZ, a.s. 1999 [cit. 10.04.2020].
Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/prakticke-rady/krizove-situace-v-ceskem-pravnim-radu-krizovy-zakon-15671.html>

„Kyanidový Černobyl“ ničil před 20 lety život v řekách, o práci připravil i rybáře — ČT24 — Česká televize. ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize [online]. Copyright © [cit. 12.04.2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3040485-kyanidovy-cernobyl-nicil-pred-20-lety-zivot-v-rekach-o-praci-pripravil-i-rybare>

Nová směrnice SEVESO III a její dopady | BOZPinfo.cz. BOZPinfo - Časopis JOSRA [online]. Copyright © 2002 [cit. 10.04.2020].
Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/nova-smernice-seveso-iii-jeji-dopady>

Nejčastější otázky - Hasičský záchranný sbor České republiky. Úvodní strana - Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. Copyright © 2019 Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 11.04.2020]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/nejcastejsi-otazky.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

Poučíme se z havárie v Toulouse? | BOZPinfo.cz. BOZPinfo - Časopis JOSRA [online]. Copyright © 2002 [cit. 13.04.2020]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/poucime-se-z-havarie-v-toulouse>

Právní úprava prevence závažných havárií | BOZPinfo.cz. BOZPinfo - Časopis JOSRA [online]. Copyright © 2002 [cit. 10.04.2020]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/pravni-uprava-prevence-zavaznych-havarii>

Právní rámec prevence závažných havárií - Ministerstvo životního prostředí. Ministerstvo životního prostředí [online]. Copyright © 2008 [cit. 09. 04. 2020]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/pravni_ramec_havarii

Seveso - Arnika. Hlavní stránka - Arnika [online]. Copyright © 2014 Arnika [cit. 12.04.2020]. Dostupné z: <https://arnika.org/seveso>

Seveso - Major accident hazards - Environment - European Commission. European Commission | Choose your language | Choisir une langue | Wählen Sie eine Sprache [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/environment/seveso/>

Účinky průmyslových havárií přesahující hranice států - EUR-Lex. EUR-Lex — Access to European Union law — choose your language [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/summary/CS/128078>

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí - Ministerstvo životního prostředí. Ministerstvo životního prostředí [online]. Copyright © 2008 [cit. 09. 04. 2020]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace

Seznam příloh

Příloha I: Tabulka I jmenovitě vybrané nebezpečné látky z. č. 59/2006 Sb.

Zdroj: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-59>

Příloha II: Tabulka II ostatních nebezpečných látek, klasifikované do skupin podle vybraných nebezpečných vlastností z. č. 59/2006 Sb.

Zdroj: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-59>

Příloha III: Tabulka II ostatních nebezpečných látek, klasifikované do skupin podle vybraných nebezpečných vlastností z. č. 59/2006 Sb.

Zdroj: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-224>

Příloha IV: Tabulka I kategorií nebezpečných látek z. č. 224/2015 Sb.

Zdroj: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-224>

Příloha I: Tabulka I jmenovitě vybrané nebezpečné látky z. č. 59/2006 Sb.

Položka	Nebezpečné látky	množství látky[t]	
		Sl. 1	Sl.2
1.	Dusičnan amonný	5 000	10 000
2.	Dusičnan amonný	1 250	5 000
3.	Dusičnan amonn	350	2 500
4.	Dusičnan amonný	10	50
5.	Dusičnan draselný	5 000	10 000
6.	Dusičnan draselný	1 250	5 000
7.	Oxid arseničný, kyselina arseničná nebo její soli	1	2
8.	Oxid arsenitý, kyselina arsenitá nebo její soli		0,1
9.	Brom	20	100
10.	Chlór	10	25
11.	Sloučeniny niklu ve formě inhalovatelného		1
12.	Ethylenimin	10	20
13.	Fluor	10	20
14.	Formaldehyd (koncentrace $\geq 90\%$)	5	50
15.	Vodík	5	50
16.	Chlorovodík (zkapalněný)	25	250
17.	Alkyly olova	5	50
18.	Zkapalněné extrémně hořlavé plyny a zemní plyn	50	200
19.	Acetylen	5	50
20.	Ethylenoxid	5	50
21.	Propylenoxid	5	50
22.	Methanol	500	5 000
23.	4,4-Methylenbis (2-chloranilin) nebo soli ve formě prášku		0,01
24.	Methyl-isokyanát		0,15
25.	Kyslík	200	2 000
26.	Toluen-diisokyanát	10	100
27.	Karbonyl dichlorid (fosgen)	0,3	0,75
28.	Arsenovodík (arsin)	0,2	1
29.	Fosforovodík (fosfin)	0,2	1
30.	Chlorid sirtatý		1
31.	Oxid sírový	15	75
32.	Ropné produkty: (a) automobilové a jiné benzíny, (b) petroleje, (c) plynové oleje, (d) těžké topné oleje	2 500	25 000
33.	Polychlorované dibenzofurany a polychlorované dibenzodioxiny, počítané jako TCDD ekvivalent		0,001
34.	KARCINOGENY v koncentracích větších než 5 % hmotnostních: 4-aminobifenyl nebo jeho soli, benzotrichlorid, benzidin nebo jeho soli, bis ether, chlormethyl methyl ether, 1,2-dibromethan, diethyl sulfát, dimethyl sulfát, dimethylkarbamoyl chlorid, 1,2-dibrom-3-chlorpropan, 1,2-dimethyl hydrazin, dimethyl nitrosoamin, hexamethylfosfotriamid, hydrazin, 2-naftylamin nebo jeho soli, 4-nitrodifenyl a 1,3 propansulton	0,5	2

Příloha II: Tabulka II ostatních nebezpečných látek, klasifikované do skupin podle vybraných nebezpečných vlastností z. č. 59/2006 Sb.

Nebezpečné látky, které jsou klasifikovány jako		množství [t]	
		Sl. 1	Sl. 2
1.	Vysoce toxické	5	20
2.	Toxické	50	200
3.	Oxidující	50	200
4.	Výbušné - když látka, přípravek nebo předmět patří do podtřídy 1.4 Dohody ADR	50	200
5.	Výbušné - když látka, přípravek nebo předmět patří do kteréhokoliv z podtříd 1.1, 1.2, 1.3, 1.5 nebo 1.6 Dohody ADR nebo jsou označeny standardními větami označujícími specifickou rizikovost R2 nebo R3	10	50
6.	Hořlavé	5 000	50 000
7a.	Vysoce hořlavé	50	200
7b.	Vysoce hořlavé kapaliny	5 000	50 000
8.	Extrémně hořlavé	10	50
9.	Nebezpečné pro životní prostředí, označené standardními větami označujícími specifickou rizikovost:		
	i) R50: vysoce toxické pro vodní organismy (zahrnující R50/53)	100	200
	ii) R51/53: toxické pro vodní organismy, může vyvolat dlouhodobé nepříznivé účinky ve vodním prostředí	200	500
10.	Další nebezpečné vlastnosti které nejsou uvedeny výše ve spojení se standardními větami označujícími specifickou rizikovost:		
	i) R14: reaguje prudce s vodou (včetně R14/15)	100	500
	ii) R29: při styku s vodou se uvolňuje toxický plyn	50	200

Příloha III: Tabulka I kategorií nebezpečných látek z. č. 224/2015 Sb.

Kategorie nebezpečnosti v souladu s nařízením (ES) č. 1272/2008	Množství látky [t]	
	A	B
Oddíl „H“ - NEBEZPEČNOST PRO ZDRAVÍ		
H1 AKUTNÍ TOXICITA kategorie 1, všechny cesty expozice	5	20
H2 AKUTNÍ TOXICITA - kategorie 2, všechny cesty expozice - kategorie 3, inhalační cesta expozice	50	200
H3 TOXICITA PRO SPECIFICKÉ CÍLOVÉ ORGÁNY - JEDNORÁZOVÁ EXPOZICE Toxicita pro specifické cílové orgány - jednorázová expozice kategorie 1	50	200
Oddíl „P“ - FYZIKÁLNÍ NEBEZPEČNOST		
P1a VÝBUŠNINY - nestabilní výbušniny, nebo - látky nebo směsi, které mají výbušné vlastnosti dle nařízení (ES) č. 440/2008 a nenáleží do třídy nebezpečnosti organické peroxidy nebo samovolně reagující látky a směsi	10	50
P1b VÝBUŠNINY Výbušniny, oddíl 1.4	50	200
P2 HOŘLAVÉ PLYNY Hořlavé plyny, kategorie 1 nebo 2	10	50
P3a Hořlavé aerosoly - „Hořlavé“ aerosoly kategorie 1 nebo 2 obsahující hořlavé plyny kategorie 1 nebo 2 nebo hořlavé kapaliny kategorie 1	150 (čisté)	500 (čisté)
P3b Hořlavé aerosoly - „Hořlavé“ aerosoly kategorie 1 nebo 2 neobsahující hořlavé plyny kategorie 1 nebo 2 ani hořlavé kapaliny kategorie 1	5000 (čisté)	50000 (čisté)
P4 OXIDUJÍCÍ PLYNY Oxidující plyny, kategorie 1	50	200
P5a HOŘLAVÉ KAPALINY- Hořlavé kapaliny, kategorie 1, nebo - hořlavé kapaliny kategorie 2 nebo 3 udržované za teplot nad jejich bodem varu nebo jiné kapaliny s bodem vzplanutí ≤ 60 °C, udržované za teplot nad jejich bodem varu	10	50
P5b HOŘLAVÉ KAPALINY- Hořlavé kapaliny kategorie 2 nebo 3, u kterých zejména podmínky zpracování jako vysoký tlak nebo vysoká teplota mohou vytvořit nebezpečí závažné havárie, nebo - jiné kapaliny s bodem vzplanutí ≤ 60 °C, u kterých zejména podmínky zpracování jako vysoký tlak nebo vysoká teplota mohou vytvořit nebezpečí závažné havárie	50	200
P5c HOŘLAVÉ KAPALINY Hořlavé kapaliny, kategorie 2 nebo 3, nespádající pod položky P5a a P5b	5000	50000
P6a Samovolně reagující látky a směsi a organické peroxidy Samovolně reagující látky a směsi, typ A nebo B, nebo organické peroxidy, typ A nebo B	10	50
P6b Samovolně reagující látky a směsi a organické peroxidy Samovolně reagující látky a směsi, typ C, D, E nebo F, nebo organické peroxidy, typ C, D, E nebo F	50	200
P7 SAMOZÁPALNÉ kapaliny a tuhé látky	50	200
P8 OXIDUJÍCÍ KAPALINY A TUHÉ LÁTKY- Oxidující kapaliny,, nebo oxidující tuhé látky	50	200
Oddíl „E“ - NEBEZPEČNOST PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ		
E1 Nebezpečnost pro vodní prostředí v kategorii akutní 1 nebo chronická 1	100	200
E2 Nebezpečnost pro vodní prostředí v kategorii chronická 2	200	500
Oddíl „O“ - JINÁ NEBEZPEČNOST		
O1 Látky nebo směsi se standardní větou o nebezpečnosti EUH014	100	500
O2 Látky a směsi, které při styku s vodou uvolňují hořlavé plyny	100	500
O3 Látky nebo směsi se standardní větou o nebezpečnosti EUH029	50	200

Příloha IV: Tabulka II jmenovitě vybrané nebezpečné látky z. č. 224/2015 Sb.

Nebezpečné látky	Č. CAS	Množství látky [t]	
		A	B
1. Dusičnan amonný	-	5000	10000
2. Dusičnan amonný	-	1250	5000
3. Dusičnan amonný	-	350	2500
4. Dusičnan amonný	-	10	50
5. Dusičnan draselný	-	5000	10000
6. Dusičnan draselný	-	1250	5000
7. Oxid arseničný, kyselina arseničná nebo její soli	1303-28-2	1	2
8. Oxid arsenitý, kyselina arsenitá nebo její soli	1327-53-3		0,1
9. Brom	7726-95-6	20	100
10. Chlor	7782-50-5	10	25
11. Sloučeniny niklu v inhalovatelné práškové formě: oxid nikelnatý, oxid nikličitý, sulfid nikelnatý, sulfid niklitý, oxid niklitý	-		1
12. Etylenimin	151-56-4	10	20
13. Fluor	7782-41-4	10	20
14. Formaldehyd (koncentrace ≥ 90 %)	50-00-0	5	50
15. Vodík	1333-74-0	5	50
16. Chlorovodík (zkapalněný plyn)	7647-01-0	25	250
17. Alkyly olova	-	5	50
18. Zkapalněné hořlavé plyny a zemní plyn	-	50	200
19. Acetylen	74-86-2	5	50
20. Etylenoxid	75-21-8	5	50
21. Propylenoxid	75-56-9	5	50
22. Methanol	67-56-1	500	5000
23. 4, 4'-metylen bis nebo jeho soli, v práškové formě	101-14-4		0,01
24. Methylisokyanát	624-83-9		0,15
25. Kyslík	7782-44-7	200	2000
26. 2,4-toluen diisokyanát 2,6-toluen diisokyanát	91-08-7 584-84-9	10	100
27. Karbonyldichlorid (fosgen)	75-44-5	0,3	0,75
28. Arsan (arsenovodík)	7784-42-1	0,2	1
29. Fosfan (fosforovodík)	7803-51-2	0,2	1
30. Chlorid sirnatý	10545-99-0		1
31. Oxid sírový	7446-11-9	15	75
32. Polychlordibenzofurany a polychlordibenzodioxiny	-		0,001

Nebezpečné látky	Č. CAS	Množství látky [t]	
		A	B
33. KARCINOGENY nebo směsi obsahující tyto karcinogeny v koncentracích vyšších než 5 % hmotnostních: 4-aminobifenyl nebo jeho soli, benzotrichlorid benzidin nebo jeho soli, bis ether chlormethylmethylether, 1,2-dibrommethan diethylsulfát, dimethylsulfát dimethylkarbamoylchlorid, 1,2-dibrom-3-chlorpropan, 1,2-dimethylhydrazin dimethylnitrosoamin, hexamethylfosfotriamidj hydrazin, 2-naftylamin nebo jeho soli, 4-nitrodifenyl a 1,3 propansulton	-	0,5	2
34. Ropné produkty a alternativní paliva a) benzíny a primární benzíny, b) letecké petroleje, c) plynové oleje, d) těžké topné oleje, e) alternativní paliva sloužící ke stejným účelům a mající podobné vlastnosti, pokud jde o hořlavost a nebezpečnost pro životní prostředí jako produkty uvedené v písmenech a) až d)	-	2500	25000
35. Bezvodý amoniak	7664-41-7	50	200
36. Fluorid boritý	7637-07-2	5	20
37. Sirovodík	7783-06-4	5	20
38. Piperidin	110-89-4	50	200
39. Bis(2-dimethylaminoethyl)(methyl)amin	3030-47-5	50	200
40. 3-(2-ethylhexyloxy)propylamin	5397-31-9	50	200
41. Směsi chlornanu sodného klasifikované ve třídě akutní toxicita pro vodní prostředí, kategorie obsahující méně než 5 % aktivního chlóru a neklasifikované v žádné jiné kategorii nebezpečnosti v tabulce I přílohy I. Za předpokladu, že směs při nepřítomnosti chlornanu sodného nebude klasifikována ve třídě akutní toxicita pro vodní prostředí.		200	500
42. Propylamin	107-10-8	500	2000
43. Terc-butyl-akrylát	1663-39-4	200	500
44. 2-methyl-3-butennitril	16529-56-9	500	2000
45. Tetrahydro-3,5-dimethyl-1,3,5-thiadiazin-2-thion	533-74-4	100	200
46. Methyl-akrylát	96-33-3	500	2000
47. 3-methylpyridin	108-99-6	500	2000
48. 1-brom-3-chlorpropan	109-70-6	500	2000